

DIGITALISERING OCH KATALOGISERING AV ÄLDRE MATERIAL

**En kvalitativ studie om bibliotekspersonal och
forskares upplevelser av digitalisering och katalogi-
sering av äldre material vid Lunds universitet**

Alexandra Manhammar

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Jonas Nordin

År: 2023

Title

Digitization and cataloguing of older materials: A qualitative study about library staff and researcher's experiences of digitizing and cataloguing older material at Lund University.

Abstract

The development of digital technology affects our whole society, and the cultural heritage sector is no exception. The aim of this thesis is therefore to map practical experiences of digitization and cataloguing of older material at Lund University, both from a library perspective and a research perspective. To achieve the purpose of the study, qualitative interviews have been conducted with library staff who work with digitization and cataloguing at the university library (UB) and with researchers who use older materials. Since Lund University mainly uses Alvin and Libris for digitization and cataloguing, these channels are in focus, although digitization is also discussed more generally. The empirical findings are discussed through analytical concept from both LIS and the historical field, with the focus on how digitization of older materials affect knowledge circulation. Digitization as a practice is also discussed in relation to the concepts of mass digitization and critical digitization. Findings of the study shows that both the library staff and the researchers consider accessibility to be both the main purpose and the major benefit of digitization, and Alvin and Libris are considered central knowledge arenas in which knowledge is allowed to circulate. The library staff are currently the leading knowledge actors in the digitization process, though the informants believe that the actorship should be more fluent regarding the roles of users and producers. This could be achieved by increased collaboration between the professions. Analogue material and the digitized material also offer different types of knowledge and experiences, which is highlighted by the researchers. It is also concluded that Alvin is more fitting for critical digitization than Libris, because of Alvin's possibilities of analytic metadata. Currently, UB has neither the resources nor the technology to engage in mass digitization. The library staff would also like to have more time to engage in a critical digitization, based on their own expertise but also in collaboration with researchers.

Keywords

Library and Information Science, Lund University, library, digitization, cataloguing, special collections, knowledge circulation, librarians, researchers, metadata

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	6
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Disposition	8
1.3 Avgränsningar.....	9
1.4 Bakgrund.....	10
1.5 Begreppsdefinitioner.....	12
1.5.1 Alvin och Libris.....	12
1.5.2 Bibliografi.....	13
1.5.3 Metadata	14
2. Tidigare forskning	15
2.1 Digitalt och analogt material.....	15
2.2 Digitalisering och katalogisering – användning och produktion	18
3. Teori.....	22
3.1 Massdigitalisering och kritisk digitalisering	22
3.2 Kunskapsirkulation	24
3.3 Kunskapsaktörer och kunskapsarena	25
4. Metod	27
4.1 Kvalitativa intervjuer som metod.....	27
4.2 Urval och genomförande.....	27
4.3 Tolkning, kodning och transkribering.....	29
4.4 Etiska överväganden	30
5. Resultat och Analys	31
5.1 Bakgrund informanter	31
5.2 Upplevelsen av digitalisering och digital katalogisering	32
5.2.1 Syfte och fördelar med digitalisering	32
5.2.2 Analogt eller digitalt material.....	34
5.2.3 Nackdelar och utmaningar.....	35
5.2.4 Kunskapsirkulation.....	38
5.2.5 Mediernas betydelse för kunskapsirkulation	39
5.3 Alvin och Libris	39

5.3.1	Katalogisering och digitalisering i Alvin och Libris	39
5.3.2	Användning av Alvin och Libris	42
5.3.3	Metadata i poster	43
5.3.4	Metadata som kunskapsirkulation	44
5.3.5	Hur Alvin och Libris fungerar	45
5.3.6	Kritisk digitalisering eller massdigitalisering?	48
5.3.7	Alvin och Libris som kunskapsarenor	50
5.4	Samverkan mellan bibliotekspersonal och forskare.....	52
5.4.1	Samverkan	52
5.4.2	Kunskapsaktörer	55
6.	Slutsats och diskussion	57
6.1	Hur upplevs digitalisering och katalogisering av äldre material?.....	57
6.2	Hur upplevs Alvin och Libris?.....	60
6.3	Hur samverkar och interagerar forskare och bibliotekspersonal när det kommer till digitalisering och katalogisering av äldre material?	62
6.4	Avslutande reflektion och framtida forskning	63
7.	Litteraturförteckning	65
Bilagor	.....	71
Bilaga 1.	Samtyckesblankett	71
Bilaga 2.	E-mail till informanter	72
Bilaga 3.	Intervjuguide användare	73
Bilaga 4.	Intervjuguide producent.....	75

1. Inledning

Utveckling av digital teknologi och digital kultur påverkar hela samhället (Gelfgren & Pennlert, 2017, s. 11). Det syns även inom ABM-sektorn, i synnerhet på forskningsbibliotek. Forskningsbiblioteken, som ofta har stora specialsamlingar av äldre och sällsynt material, digitaliserar sina samlingar i allt större utsträckning. Idag bevaras, tillgängliggörs och samlas mycket av bibliotekens resurser digitalt genom internetbaserade kataloger och plattformar (Galbraith & Smith, 2012, s. 79–81). Universitetsbiblioteket i Lund, UB, är inget undantag. På bibliotekets hemsida står att "[UB] arbetar kontinuerligt med att digitalisera handskrifter, bilder, kartor och äldre tryck och göra dem fritt tillgängliga via webben." (Lunds universitetsbibliotek, u.å.). Det finns även en växande efterfrågan från forskare efter digitaliserat material vilket bibliotek måste förhålla sig till i och med sitt tillgänglighetsuppdrag (Grönvall, K., Ilshammar, L., Palmqvist, M., Nylander, E., Widmark, W., Sjögren, M., Burman, L, 2020).

Digitalisering påverkar inte bara biblioteken. Det påverkar i högsta grad även forskning och användningen av bibliotekens resurser. För forskare medför digitaliseringen nya möjligheter och utmaningar "All forskning är väl på sätt och vis en färskvara, men detta förhållande framträder kanske med ännu större tydlighet inom digitalt inriktad historia, där databaser, plattformar, programvara och analysmetoder snabbt förändras, och med dem också forskningens och forskarnas förutsättningar.

Eklöf & Mårald, 2023, s. 7

Trots att digitalisering i hög grad är knuten till tekniska innovationer och system går det inte att bortse från människan bakom. Det är bibliotekspersonal som digitaliserar och katalogiserar material för att forskare ska kunna söka och använda sig av bibliotekets resurser. Därför anser jag det viktigt att göra ett nedslag i bibliotekariers och forskares praktiska upplevelse av digitalisering av äldre material och hur det påverkar respektive professioner, vilket är kärnan i denna uppsats.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande uppsats är att kartlägga forskares och bibliotekspersonals upplevelser av digitalisering och katalogisering av äldre material. Forskarna och bibliotekspersonalen är knutna till Lunds universitet och UB. Med äldre material menar jag till exempel bibliotekets specialsamlingar, äldre tryck, handskrifter och manuskript. Med aktörer menar jag i det här sammanhanget bibliotekspersonal och forskare som är knutna till Lunds universitet. Begreppet upplevelser i det här sammanhanget fungerar som ett samlingsbegrepp för informanternas åsikter, erfarenheter samt perspektiv av digitalisering av äldre material. Eftersom UB huvudsakligen använder sig av Alvin och Libris för digitalisering och katalogisering kommer dessa kanaler att vara i fokus, även om digitalisering också diskuteras mer generellt.

Eftersom digitalisering påverkar både bibliotekspersonal och forskare anser jag det viktigt att få perspektiv från båda professioner. För att uppnå studiens syfte har jag därför valt att använda intervjuer som metod. Intervjuerna har skett med bibliotekspersonal som arbetar med digitalisering och katalogisering samt med forskare som använder sig av äldre material, både digitalt och analogt. Bibliotekspersonalen ses inledningsvis som producenter medan forskare ses primärt som användare. De empiriska resultaten kommer vidare att diskuteras och problematiseras genom analytiska begrepp från både biblioteks- och informationsvetenskapen och historiefältet, huvudsakligen *kunskaps-cirkulation* samt *kritisk digitalisering* vilka förklaras mer ingående i ”3. Teori”.

En diskussion av undersökningens resultat utifrån valda analytiska begrepp förhoppningsvis bidra till en djupare förståelse av digitalisering och katalogisering av äldre material generellt samt förståelse för den specifika situationen som råder på valt universitet. Studien kan även ge perspektiv på utveckling och förbättring, grundat på informanternas upplevelser. Resultatet kan dessutom ligga till grund för vidare forskning, som till exempel en större nationell kartläggning eller jämförelser internationellt. Min studie kan också vara en tillgång för hela ABM-fältet eftersom digitalisering och

katalogisering av äldre material är aktuellt på andra ABM-institutioner, såsom museum och arkiv.

För att uppnå studiens syfte utgår jag från följande frågeställningar:

1. Hur upplevs digitalisering och katalogisering av äldre material?
2. Hur upplevs Alvin och Libris?
3. Hur samverkar och interagerar forskare och bibliotekspersonal när det kommer till digitalisering och katalogisering av äldre material?

Med fråga ett vill jag låta informanterna resonera och reflektera över digitalisering av äldre material generellt. Fördelar, nackdelar och utmaningar ryms inom denna fråga. För att få en fördjupande diskussion avser jag också att diskutera digitalisering och digital katalogisering kan relateras till konceptet kunskaps-cirkulation, med fokus på kunskapsintag, kunskapsskapande och kunskapsspridande. I fråga två redogörs för Alvin och Libris utifrån hur informanterna upplever hur kanalerna fungerar och används i praktiken. Alvin och Libris diskuteras vidare utifrån begreppet kunskapsarena och vilken betydelse de har för kunskaps-cirkulation. Massdigitalisering och kritisk digitalisering diskuteras både i relation till digitalisering och till katalogisering generellt, samt i relation till Alvin och Libris. Avslutningsvis vill jag med fråga tre undersöka hur informanterna resonerar kring samverkan mellan forskare och bibliotekspersonal, med hjälp av begreppet kunskapsaktörer.

1.2 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i åtta kapitel. I kapitel ett ges en kort inledning till ämnet och en presentation av uppsatsens syfte med tillhörande frågeställningar. I kapitlet ges även en kort bakgrund till ämnets aktualitet och hur min uppsats kan knytas till en aktuell debatt och politiska målsättningar. I detta kapitel förklaras även centrala ämnesbegrepp samt de digitala kanalerna Alvin och Libris. I kapitel två redogörs för tidigare forskning, ur både ett biblioteks- och ett forskarperspektiv. Vidare, i kapitel tre, följer en redogörelse för de teoretiska begrepp som används för analys, med utgångspunkt i teori om kunskaps-cirkulation samt konceptet kritisk

digitalisering i relation till massdigitalisering. I kapitel fyra presenteras metodval, insamling av empiri samt etiska övervägande. Uppsatsens resultat och analys redogörs i kapitel fem. I kapitel sex sammanfattar jag frågeställningarna samt sätter mina resultat och min analys i relation till tidigare forskning. Avslutningsvis, i kapitel åtta, gör jag en kort reflektion samt ger exempel på vidare forskning.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att endast fokusera på Lunds universitet och UB då det sedan tidigare finns uppsatser som har berört organisering, katalogisering och digitalisering av äldre material och specialsamlingar på andra forskningsbibliotek i Sverige.¹ Avgränsningen sker också av hänsyn till uppsatsens omfång. När det gäller antalet informanter landade jag i att intervjua sex personer: tre forskare och tre biblioteks-personal. Eftersom min studie är en kvalitativ fallstudie lämpade det sig väl att fokusera på något färre personer för att kunna få en längre intervjustund med utrymme för djupgående diskussioner.

I ett tidigt skede funderade jag även på att avgränsa material och vad som menas med äldre material, exempelvis genom en avgränsning av årtal eller materialtyp. Jag valde slutligen att ha en bred och öppen definition av äldre material, alltså inte specifika kategorier eller genrer, eftersom jag inte ville att informanterna skulle behöva begränsa sig i sina resonemang. Ytterligare en grundtanke var att enbart fokusera på digitalisering och inte på katalogisering. Det stod dock klart ganska snabbt att digitalisering och katalogisering är tätt sammanbundna och att det inte hade gått att diskutera digitalisering utan att beröra katalogisering. Dagens katalogisering sker i princip enbart digitalt. Jag är medveten om att skillnaden mellan digital katalogisering och digitalisering kan uppfattas som förvirrande, men det är något som jag belyser och diskuterar i uppsatsens resultat- och analysdel.

---

¹ Se exempelvis Elisabet Edlings (2021) masteruppsats "Med uppdrag att betvinga tiden - En studie av Kungliga bibliotekets och Uppsala universitetsbiblioteks arbete med specialsamlingar, Lina Erikssons (2018) masteruppsats "Dagens "skräp", framtidens skatter: En undersökning om hur Kungliga biblioteket samlar in, ordnar och tillgängliggör sin samling av vardagstryck." och Jenna Harjus (2018) masteruppsats "Bevarandet av bibliotekssamlingar - Samlingsförvaltning på några svenska universitetsbibliotek under 2000-talet."

1.4 Bakgrund

Den 28 januari 2020 deklarerades startskottet för det ambitiösa digitaliseringsprojektet på bibliotek, nämligen *Det digitaliserade svenska trycket* (DST). Projektets målsättning är att låta digitalisera och tillgängliggöra hela det svenska trycket från 1400-talet fram till idag. En bidragande orsak till digitaliseringsprojektet är, som nämnt i inledningen, att det finns en stark efterfrågan från både forskare och en allmänhet efter digitaliserat material (Grönvall et al., 2020). Projektet genomförs på samlingstunga bibliotek vilka är det Kungliga biblioteket i Stockholm samt universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala. Projektet har inget tydligt slutdatum utan förväntas pågå under lång tid framöver (Grönvall et al., 2020). Ambitionerna för projektet är stora och visar på att digitalisering av kulturarv och äldre material är något som i synnerhet forskningsbibliotek kommer att förhålla sig till en lång tid framöver.

Samma digitaliseringsambitioner återfinns även i nationella biblioteksstrategier och utredningar från senare år. I *Demokratins skattkammare – Förslag till nationell biblioteksstrategi* (Fichtelius, E., Persson, C., Enarson, E., 2019, s. 19–24) beskrivs att Sverige bör vara världsledande inom digitaliseringsarbete och att det krävs stora satsningar för att Sverige ska kunna komma i kapp andra länder. Digitalisering anses vara en viktig del av bibliotekens demokratiska uppdrag och att inom en tioårsperiod ska ”det mesta som getts ut i [Sverige]” (s. 72) digitaliseras. I Utredningen lyfts också att forskningsbibliotek är en central del av forskningens infrastruktur genom att tillhandahålla forskare material, såväl analogt som digitalt. Enligt utredningen saknas dock kunskap om vilka behov forskarna har, i synnerhet kring bibliotekens fysiska samlingar. Även gällande digitalisering av bibliotekens material saknas ett användarperspektiv:

Digitalisering är grunden för användarnas utvecklade tillgång till kultur- och kunskapsarv. I digitaliseringen ligger också nyckeln till förändring och utveckling av bibliotekens uppgift och roll i samhället. Om biblioteken ska behålla och öka sin relevans hos användarna är digital tillgänglighet den mest centrala frågan. Bibliotekens resurser måste göras tillgängliga för användarna utifrån det sätt de söker kunskap i dag.

ibid, s.74

Liknande resonemang finns att hämta i det statliga betänkandet *Från kris till kraft – betänkande av utredningen återstart för kulturen* (2022) i vilket det beskrivs att digitaliseringen av kulturarvet brådskar. Digitaliseringen medför många vinster, bland annat att Sveriges gemensamma historia blir tillgängligt för hela befolkningen oavsett var i landet en befinner sig. Det lyfts dock att många verksamheter saknar resurser, både gällande ekonomi och personal, för att kunna bedriva en god digitalisering. Enligt betänkandet vittnar aktörer från museiverksamhet och arkivverksamhet om att Sverige dessutom har hamnat efter i digitaliseringsarbete jämfört med andra länder (s. 124–126).

Björn Orring, tillförordnad generalsekreterare vid svensk biblioteks förening, skriver i *DN* (2023) att Sverige står och stampar när det kommer till digitaliseringsarbete och att Sverige egentligen borde vara världsledande. Orring är, av åsikten att Sverige har hamnat efter i utvecklingen på grund av att regeringen inte tagit tillräckligt ansvar i frågan. Det finns ambitioner från politiskt håll i form av målformuleringar, betänkade och strategier men Orring upplever att de faktiska och praktiska besluten saknas. Många institutioner saknar resurser för att genomföra den digitalisering av kulturarvet som eftersträvas och då krävs mer än bara ord proklamerar Orring.

Som svar till Orring skriver historikern Kajsa Weber i *Curie* (2023) om att hon saknar en diskussion om hur digitaliseringen konkret ska gynna forskning och möta de behov som finns. Vidare skriver Weber att tillgängliggörande inte är neutral process, utan en tolkning i exempelvis urval och skapande av metadata. Den tolkningen bör bygga på vetenskaplig grund och kräver att forskare engagerar sig i processen. Hon efterfrågar därför mer intresse från forskare samt fler mötesplatser där bibliotek och forskare kan diskutera dessa frågor.

Bibliotekarierna Peter Sjökvist och Sebastian Cöllen (2020) skriver i *Biblioteksbladet* att Sverige kan dra fördel av att vara sen i digitaliseringsarbetet med kulturarv. De menar att det finns ett behov av en mer reflektiv fas och vad digitalisering faktiskt innebär för både bibliotek och forskning. Författarna är eniga med andra om att de stora vinsterna med digitalisering är geografisk tillgänglighet, men också

andra tekniska vinster som att maskinellt samla stora mängder material. Den stora problematiken, menar de, är att det digitala inte ersätter det analoga och vilket förhållande bibliotek samt forskare bör ha till det. De nämner metadata som exempel och hur metadata kan tillföra mycket information om digitaliserat material. Digitaliseringens möjligheter och begränsningar måste diskuteras vidare, enligt författarna, för att digitaliseringsarbetet ska gynna både forskning och biblioteken.

Från kris till kraft och *Demokratins skattkammare* visar på att det finns ambitioner för digitaliseringsarbete i Sverige och att det är något som biblioteken bör och ska satsa på. Samtidigt saknas, enligt Orring, de praktiska förutsättningarna för att leva upp till den politiska målsättning som finns. Jag vill med min undersökning erbjuda ett perspektiv på hur bibliotekspersonal upplever digitaliseringsarbete just i praktiken samt vilka förutsättningar det finns på valt bibliotek att genomföra digitalisering. I *Demokratins skattkammare* samt i Webers debattartikel beskrivs också att det saknas information om vilka behov forskare har. Med min studie vill jag erbjuda ett användarperspektiv genom att intervjua forskare och deras upplevelse av digitaliserat och analogt material samt hur de upplever de digitala kanaler som universitetsbiblioteket erbjuder. På så sätt blir min uppsats ett bidrag till en diskussion och reflektion kring digitalisering av äldre material, vilket är det som Sjökvist och Cömlén efterfrågar i sin artikel.

1.5 Begreppsdefinitioner

Två begrepp som är centrala för digitalisering och katalogisering av äldre material är bibliografi och metadata. Därför ges in kortfattad definition av dessa begrepp samt på vilka sätt de kommer att vara relevanta i min uppsats. Jag ger även en kort presentation av kanalerna Alvin och Libris som Lunds universitet använder sig av.

1.5.1 Alvin och Libris

Lunds universitetsbibliotek publicerar digitaliserat material i plattformen Alvin och katalogiserar material i katalogen Libris (UB, 2022b). Libris är den nationella gemensamma bibliotekskatalogen och drivs huvudsakligen av KB. Libris är i huvudsak ”en söktjänst med information om titlar på svenska bibliotek” (Libris, u.å.).

Alvin är både en katalog och en plattform över digitaliserat material från olika ABM-institutioner i Norden (Alvin, 2023). Plattformen utvecklades primärt av Uppsala universitet, men drivs idag i konsortieform tillsammans med många andra bibliotek, bland annat Lunds universitet (Alvin, u.å.a.). En grundtanke med Alvin är att material ska vara samlat under ett och samma system eftersom det dels förenklar sökbarheten samt att systemet inte är person- eller institutionsbundet (Alvin, u.å.b).

Det finns både likheter och skillnader mellan Libris och Alvin. Även om Libris är en katalog innehåller den till viss del också digitaliseringar. Alvin är både en katalog över icke-digitaliserat material samt en plattform som innehåller digitaliserat material. En viktig skillnad är dock att Alvin innehåller material från andra ABM-verksamheter såsom museum och arkiv. I Alvin kan posterna även innehålla mer metadata. Hur Alvin och Libris upplevs, bland annat vilka skillnader i hur de båda används, diskuteras mer ingående i uppsatsen resultat- och analysdel.

1.5.2 Bibliografi

Ett centralt begrepp inom organisering och katalogisering av äldre material, både digitalt och analogt, är *bibliografi*. Bibliografi kan utgöra till exempel referenslistor vilka kan vara självständiga eller del av ett verk. Bibliografi kan även räknas som ett ämne och ett forskningsfält (Dahlström, 2006, s. 33). Det visar på att bibliografi är ett brett begrepp som kan användas på olika sätt. I denna uppsats används bibliografi som ett samlingsnamn för olika typer av information om ett visst material. Det finns dock vissa uppdelningar av bibliografisk information som är värda att nämna eftersom det kommer att diskuteras i ”5. Resultat och Analys”. En åtskillnad som är central i min uppsats är skillnaden mellan *deskriptiv bibliografi* och *analytisk bibliografi*. Med deskriptiv bibliografi menas en rudimentär beskrivning av en resurs, såsom titel, författare, årtal och format². Med analytisk bibliografi menas djupgående och ofta forskningsbaserad information om ett material. Det kan vara exempelvis information om ett materials kontext, proveniens eller liknande.

---

² Med format när det kommer till äldre material menas information om tryckprocess och bokbindning. Förr trycktes inte böcker per sida, utan många sidor trycktes på stora ark, vilka sedan viktes och beskars. Format handlar alltså inte om bokens storlek per se utan hur många gånger det fysiska originalet har vikts. De vanligaste termerna som används för format är folio, quarto, octavo, duodecimo. Till exempel: en quarto är vikt två gånger vilket resulterar i fyra uppslag och åtta sidor (Galbraith & Smith, 2012, s.15–17).

(Berger, 2014, s. 1–23, 249–296, Cullingford, 2022, 1–28, Galbraith & Smith, 2012, s. 13–50). Bibliografi utgör en viktig del av metadata i det digitaliserade och/eller katalogiserade materialet. Hur omfattande den bibliografiska informationen när det kommer till digitalisering och katalogisering är och bör vara diskuteras i uppsatsen.

1.5.3 Metadata

Metadata ett centralt begrepp inom digitalisering eftersom en digital resurs ofta beskrivs genom metadata, även om fotografi och skanning ofta ingår (Lerner, 2009, s. 198–201). Enkelt förklaras metadata som data om data: ”metadata is structured information that describes the important attributes of information resources for the purpose of identification, discovery, selection, use, access and management.” (Joudrey & Taylor, 2018, s. 181). Metadata, ofta uttryckt i text och kod, innehåller den bibliografiska informationen om en resurs och återfinns i både katalogsposter och digitaliseringsposter (ibid, s. 181–182, 198–199, 236–237). I denna uppsats kommer jag inte att analysera metadata som kod, utan när det refereras till metadata är det den textuella metadata som åsyftas. Metadata återfinns som en viktig del i bibliotekspersonalens arbete med digitalisering och katalogisering samt i forskares arbetsprocess.

Huruvida metadata är ett nytt koncept är omdiskuterat. Det gäller främst hur digital metadata skiljer sig från tidigare analog katalogisering. En skillnad är dock att digital metadata tillåts potentiellt vara mer omfattande än analog metadata eftersom det inte finns de fysiska begränsningar exempelvis på ett analogt katalogkort. På Alvin finns särskilda riktlinjer kring vilken metadata en post ska innehålla. Trots detta kan det skilja sig mellan synen på hur omfattande metadata bör vara mellan kultur- och professioner (ibid, s. 181–182, 198–199, 236–237). Det gör arbetet med metadata till ett komplext och dynamiskt arbete. Min studie kan bidra med ökad förståelse för hur metadata i Alvin och Libris förstås och används.

2. Tidigare forskning

Min studie är en kvalitativ fallstudie utifrån en svensk kontext och därför är nationell forskning prioriterad i denna litteraturöversikt. Utifrån den forskning som jag har tagit del av har jag identifierat vissa relevanta teman som kan ge en bild av ämnets bredd och komplexitet. En viktig del av min studie är representationen av både ett forskningsperspektiv och ett biblioteksperspektiv, vilket jag också har försökt att spegla i denna litteraturöversikt. Den tidigare forskningen har också fungerat som inspiration till min intervjuguide, så att jag kunde ställa relevanta frågor till informanterna grundade i aktuell forskning.

Tekniken som präglar digitalisering är dessutom i snabb och ständig utveckling vilket gör att jag också har prioriterat forskning från 2015 och framåt, för att det ska vara så aktuellt för min studie som möjligt. Det gäller både den nationella och internationella forskningen. Digitalisering är också ofta en del i bibliotekens hantering av sitt bestånd och ofta tätt sammanlänkat med hantering av specialsamlingar. Jag har dock valt att inte inkorporera just forskning kring generell hantering av specialsamlingar i denna litteraturöversikt eftersom jag i min studie vill fokusera på digitalisering.

2.1 Digitalt och analogt material

Många forskare har undersökt förhållandet mellan analogt original och digitaliseringen av det. Jag har valt ut några exempel. Lars Björk (2015) undersöker förhållandet mellan det analoga objektet och dess digitalisering i sin avhandling *How reproductive is a reproduction? : digital transmission of textbased documents*. Björk använder begreppet reproduktion för det digitaliserar materialet. Empirin utgörs av två delar: en textanalys av publicerade riktlinjer gällande digitaliseringsprocessen samt en intervjubaserad del i vilken användare beskriver sitt användande av digitala reproduktioner. Vidare kopplar Björk ihop hur reproduktionen representerar källan samt hur användare använder sig av reproduktionen. Björk menar att

dessa två står i relation till varandra som en konsekvens av digitaliseringsprocessen, snarare än att de representerar två åtskilda perspektiv. Enkelt uttryckt kan det sägas att ett analogt material omvandlas i digitaliseringsprocessen till något annat, alltså en reproduktion. När reproduktionen sedan används sker ytterligare en omvandling där reproduktionen återgår till en typ av original, utifrån användarens behov och tolkning. Björks avhandling visar att digitaliseringsprocessen är dynamisk men också cirkulär. Det är ett spår som jag vill vidareutveckla genom min analys av digitalisering som kunskaps-cirkulation.

Mats Dahlström (2019), som är docent och universitetslektor på högskolan i Borås, för ett liknande resonemang som Björk i sin artikel ”Copies and facsimiles”. Dahlström konstaterar, likt Björk, att en digitalisering är just en reproduktion och kan aldrig vara en exakt kopia av ett original. Vidare liknar Dahlström det vid en karta: En karta är en representation av ett landskap, inte landskapet i sig. Trots att kartan alltid kommer att vara just en representation är det samtidigt det som gör den användbar. Samtidigt skriver han också: “That the representation is something different from the source is of course obvious to us, but still something we tend to forget when things turn industrial in scale, which is often the case with library digitization” (s. 202). Enligt Dahlström finns det alltså en viss risk att bibliotek anser att de skapar en exakt kopia i digitaliseringsprocessen. Både Björks avhandling och Dahlströms artikel fungerar delvis som ett underlag till min intervjuguide kring frågor om hur informanterna upplever digitalt respektive analogt material.

En diskussion om upplevelser och skillnader av digitalt respektive analogt material återfinns i Sebastian Cöllens (2020) masteruppsats ”Den auratiska artefakten: Begränsningar och möjligheter i den digitala reproduktionen av kulturarv”. I denna komparativa fallstudie jämförs en fysisk samling, Gottfried Schröers stambok, med dess digitala reproduktion på plattformen Alvin. Cöllén visar, genom användningen av begreppet aura, hur det analoga och det digitala ger tillgång till olika typer av kunskap och upplevelser. Det analoga och det digitala skiljer sig åt bland annat i sin materialitet, vilket Cöllén anser ha en central påverkan på hur vi upplever och tar till oss kunskap. Materialitet bör på så sätt vara en viktig diskussion i digitaliseringsprocessen enligt Cöllén. Vidare poängterar Cöllén att den digitala

reproduktionen inte kan ses som ett neutralt objekt utan i högsta grad styr handlingar, iakttagelser och upptäckter.

Historikern Katarzyna Kapitan (2021b) diskuterar också materialitet i sin artikel ”Dating paper manuscripts based on watermarks: A case study of selected nineteenth-century Icelandic manuscripts”. Kapitan har undersökt äldre isländskt material med fokus på vattenstämplar, vilka hon anser har en essentiell betydelse för datering av äldre material. Ofta återfinns vattenstämplar i de fysiska objekten men saknas i digitaliseringen. När vattenstämplar saknas riskerar materialet, enligt Kapitan, att feldateras och på så sätt kan både material och forskning bli missvisande.

Kapitans artikel och Cöllens uppsats är relevanta för min studie utifrån huvudsakligen två aspekter: Att digitalisering kan påverka kunskapsintag genom bland annat skillnad i materialitet samt när det kommer till urval av information som finns beskrivet för det digitaliserade materialet. Därför ämnar jag diskutera vilken information informanterna anser vara viktig i metadata samt om de anser att digitalisering påverkar forskning och i så fall på vilket sätt. Hur materialet digitaliseras kan alltså vara direkt avgörande för hur materialet uppfattas och analyseras.

Att digitalisering påverkar vårt kunskapsintag är även centralt för Carl-Marcus Melins (2020) masteruppsats ”Bland anonyma kvinnor, oidentifierade män och okända par: En studie om hur kön, genus och queer närvaro aktualiseras via bildkatalogiseringens praktik”. I uppsatsen undersöker Melin hur visuella bilder av människor beskrivs utifrån normativa föreställningar om genus på plattformen Alvin. Den enskilda katalogisatören riskerar att reproducera genusstereotyper genom exempelvis ämnesordval och därför pläderar Melin för en mer detaljerad beskrivning i metadata, baserat på normkritiskt tänkande. Empirin i uppsatsen utgörs enbart av text- och bildanalys, vilket gör att Melin avslutningsvis resonerar kring att studien med fördel kan kompletteras med en intervjustudie med katalogisatörer för att ge ett mer nyanserat perspektiv. Även om jag inte kommer att fokusera på just genus i min uppsats hoppas jag ändå kunna erbjuda det Melin eftersöker, nämligen katalogisatörers och annan bibliotekspersonals upplevelse av digitalisering i Alvin och vilka förutsättningar de upplever finns för att genomföra sitt arbete.

2.2 Digitalisering och katalogisering – användning och produktion

Digitalisering har öppnat upp för metoder som tidigare inte varit så vanliga inom humaniora. Ett exempel är att digitalisering möjliggör kvantifierade dataanalyser, vilket katalogisatören Allison McCormack och bibliotekarien Rachel Wittmann (2022) vid universitetet i Utah, har ägnat sig åt. Resultaten av sin komparativa och kvantitativa studie redogör de för i artikeln ”Rarely Analyzed: The Relationship between Digital and Physical Rare Books Collections”. Till skillnad från exempelvis Cöllen och Kapitan har McCormack och Wittmann använt sig av kvantifierad datainsamling när de analyserar samband mellan olika biblioteks fysiska specialsamlingar och det som har blivit digitaliserat. En, för min studie, relevant slutsats är att författarna finner det digitaliserade beståndet betydligt mindre och på så sätt inte kan ses som representativt för ett biblioteks totala bestånd. Det gäller exempelvis representation av geografiska platser, ämnen samt vilka årtal i beståndet.

Universitetslektorn Rikard Wingård (2018) i sin tur diskuterar också urval men i relation till gallring och osynliggörande av material. Wingård upplever att det ofta är rariteter och ovanliga objekt som premieras för digitalisering. Vad som räknas som en raritet är, enligt Wingård, en tolkningsfråga. Genom att ett sådant urval riskerar material att både osynliggöras och det som anses vara en icke-raritet att gallras.

Vad bibliotek gör för urval av vad som ska digitaliseras påverkar, enligt McCormack, Wittmann och Wingård, representationen av ett biblioteks bestånd. Därför diskuteras urval med informanterna i intervjuerna samt i uppsatsens resultat och analys.

Även mediehistorikern Pelle Snickars och medie-och kommunikationsvetaren Johan Jarlbrink (2017) har använt sig av en typ av dataanalys i artikeln ”Cultural heritage as digital noise: nineteenth century newspapers in the digital archive”. Författarna har analyserat XML-filer av tidningen Aftonbladet från 1830–1862. Tidningarna har blivit inskannade och digitaliserade genom en automatiserad programvara, vilket har lett till feltolkade ord och autogenererat textinnehåll. Snickars och

Jarlbrink konstaterar att metoden har transformerat innehållet på ett högst olyckligt sätt, vilket påverkar användningen av digitala databaser. Även om de tekniska aspekterna av digitalisering inte kommer att vara centrala i min uppsats är både Snickars och Jarlbrinks samt Wittmans och McCormacks studier relevanta utifrån deras resultat kring urval och digital representation samt vilken påverkan det har på användning. Det är några aspekter som lyfts i min uppsats.

I kapitlet ”1.4 Bakgrund” redogjordes för att det i Sverige finns politiska ambitioner och en debatt kring digitalisering av kulturarv. Politiska ambitioner gällande digitalisering av kulturarv finns även internationellt, vilket Nanna Bonde Thylstrup (2018), docent vid Copenhagen business school, skriver om i boken *The politics of mass digitization*. Prestige, konkurrens och ekonomiska incitament är några av de bakomliggande faktorer som Thylstrup menar som ligger till grund för initierande av stora internationella digitaliseringsprojekt, som exempelvis Europeana och Google books. De tekniska aspekterna av digitalisering kan ge ett sken av en instrumentell och rationell verksamhet som inte stämmer, menar Thylstrup. Stora internationella massdigitaliseringsprojekt är långt ifrån en neutral aktion, utan sätter tonen för en ny typ av socioteknisk och sociopolitisk kulturpolitik. I Bonde Thylstrups bok finns ett genomgående maktperspektiv gällande digitalisering, särskilt när det kommer till vilken makt kapitalistiska företag som Google kan ha över exempelvis tillgängligheten gällande kulturarv. Ett maktperspektiv är inte bara applicerbart på privata företag utan kan också appliceras på offentligt styrda verksamheter, som Lunds universitet. För min studie är det aktuellt kring vilken metod som används för att tillgängliggöra kulturarv, men också kopplat till vilka som är de tongivande kunskapsaktörerna för digitalisering och digital katalogisering.

Weber (2022a) diskuterar också massdigitalisering i artikeln ”Digitaliseringen av svenskt tryck: Massdigitalisering, kritisk digitalisering och frågan om hur man skapar en representativ korpus”. Weber skriver att digitalisering har mycket att vinna på genom att kombinera kritisk digitalisering³ och massdigitalisering. För att kunna massdigitalisera behövs det primärt göras ett grundligt och kritiskt arbete i skapande av en svensk nationalbibliografi och en representativ

---

³ Begreppet kritisk digitalisering presenteras mer ingående i teorikapitlet.

korpus menar Weber. I skapande av en sådan nationalbibliografi betonar Weber att det behövs en gemensam diskussion mellan forskare och bibliotek. Det är ett resonemang som återkommer i Webers (2022b) artikel ”Empiri och historikerns sökverktyg: Kataloger, bibliografier, databaser och Melchior Hofmanns böcker som aldrig togs upp i den svenska nationalbibliografin”. Digitalisering och katalogisering av äldre material bygger ofta på äldre, och i Webers mening, missvisande bibliografier vilket leder till en avsaknad av faktiskt historiskt källmaterial i databaser. Weber efterlyser därför en retrospektiv nationalbibliografi vilket skulle gynna både svensk och internationell forskning. Avslutningsvis skriver Weber att digitaliseringen av äldre material har goda förutsättningar för att tillgängliggöra material, men att en separation bör göras mellan den nationella bibliotekskatalogen och en retrospektiv nationalbibliografi. Detta för att underlätta exempelvis sökningar, men också för att material inte ska riskera att marginaliseras på grund av tidigare bibliografier.

Kapitan (2021b) gör liknande upptäckter som Weber i sin artikel ”Perspectives on Digital Catalogs and Textual Networks of Old Norse literature”. I artikeln påpekar Kapitan att digitalisering av äldre isländskt material har byggt på tidigare felaktig katalogisering. Det får konsekvenser i exempelvis sökningar och insamlande av data när olika kataloger inte har sorterat material på samma sätt. Digitala kataloger och databaser kan dock utvecklas till det bättre om forskare med ämneskunskap får möjlighet att bidra med bibliografisk information. Per Widén (2018), arkivarie vid universitetsbiblioteket i Uppsala, behandlar ett liknande ämne, men med fokus på hur institutioner har förmedlat metadata om provinsens. Widén utgår från ett historiskt exempel, Carl Hård af Segerstads konstsamling, och gör sedan jämförelser mellan biblioteks, museums och arkivs hanterande av samlingens provinsens. Widén konkluderar att olika institutioner kan lära av varandra utifrån respektive institutions spetskompetens.

Weber, Kapitan och Widén lyfter samverkan mellan bibliotek och forskning som en nyckel för digitalisering av äldre material. I min uppsats kommer jag därför att diskutera hur informanterna upplever samverkan i praktiken, både inom sina egna professioner samt mellan forskare och bibliotek.

Detta resonemang fortsätter Dahlström tillsammans med Joachim Hansson, professor i biblioteks-och informationsvetenskap, (2019) på i artikeln ”Documentary Provenance and Digitized Collections: Concepts and Problems”. Författarna diskuterar hur proveniens förmedlas i digitala reproduktioner, vilket de anser ofta är bristfälligt. Proveniensen är en viktig länk mellan det fysiska objektet och den digitala reproduktionen, menar författarna, vilket gör att det behövs mer forskning om hur informationen i metadata faktiskt påverkar användare. Min studie kan delvis bygga vidare på både Dahlströms och Hanssons samt Widéns resonemang, i synnerhet angående vilken metadata informanterna anser vara viktig i en digital reproduktion.

Som tidigare nämnt vill jag genom min studie sammanföra perspektiv från bibliotekspersonal med perspektiv från aktiva forskare. Det är något som även historikern Jon Coburn (2020) gör i sin kvalitativa artikel ”Defending the digital: Awareness of digital selectivity in historical research practice”. Coburn har utgått från en hypotes om att det existerar en rädsla hos historiker att de själva inte inser digitaliserat materials begränsningar. För att undersöka detta påstående har Coburn därför genomfört intervjuer med både forskare och bibliotekarier om hur de resonerar kring användande av digitalt material. Coburn drar slutsatsen att historiker och bibliotekspersonal har goda metoder för att ta sig an digitalt material eftersom informanterna både är nyanserade och reflekterande. Rädslan är alltså obefogad, menar Coburn. Det krävs dock mer forskning, avslutar Coburn, gällande historikers informationssökande som praktik för att dra större generella slutsatser. Även om min studie inte enbart behandlar informationssökning så är det en del av hur forskare både använder och upplever digitaliserat material. Min studie kan på så sätt komplettera Coburns undersökning.

3. Teori

Universitetsbibliotek är en viktig del av universitet med syfte att ”stödja skapandet och spridandet av kunskap” (Burman, 2019, s. 15). Det kan ske genom att bistå forskare och studenter i skapande av ny forskning samt att tillgängliggöra redan gjorda forskningsresultat (ibid, s. 15–16). På så sätt kan bibliotek ses som en viktig del i både producerande och tillgängliggörande av kunskap, i vilket digitalisering numera är en central del. Dahlström (2009) anser att i takt med skapande av digitaliserat material har bibliotek och dess personal intagit en mer aktiv roll som producent. Biblioteken samlar inte bara in och bevarar, utan skapar även ett nytt digitaliserat kulturarv (s. 172). Han utvecklar därför begreppet *kritisk digitalisering* vilket kan ses som en motsats till *massdigitalisering*. Dessa begrepp används i uppsatsen som analytiska begrepp för att diskutera de resurser som finns att tillgå i det praktiska arbetet med digitalisering och katalogisering på UB, men också hur forskare upplever digitalisering. Begreppen tillämpas även i diskussioner om metadata och i informanternas upplevelser av Alvin och Libris.

För en djupare förståelse av hur digitalisering påverkar kunskapsintag, kunskaps-skapande och kunskapsspridning använder jag begreppet *kunskaps-cirkulation* som ett analytiskt begrepp. Initialt ses bibliotekspersonalen som producenter och forskarna som användare, men det problematiseras med hjälp av begreppet *kunskaps-aktörer*. Slutligen diskuterar jag Alvin och Libris betydelse för kunskaps-cirkulation, med hjälp av begreppet *kunskapsarena*.

3.1 Massdigitalisering och kritisk digitalisering

Som nämnt menar Dahlström (2009) att biblioteken arbetar aktivt för att skapa och producera ett digitalt kulturarv. Genom att bibliotek står för produktion av digitalt material öppnar det upp det för diskussioner om vilken typ av metod biblioteken kan använda för digitalisering. Särskilt biblioteken har prioriterat massdigitalisering som metod, ambition och målsättning, beskriver Dahlström. Massdigitalisering innebär kortfattat en automatiserad och maskinell digitalisering med fokus

på att digitalisera stora mängder material på relativt kort tid. Det är dock inte den enda strategin som kan anammas för digitalisering, menar Dahlström. Med inspiration från textkritisk utgivning utvecklar Dahlström därför begreppet kritisk digitalisering som en motpol till massdigitalisering. Kritisk digitalisering innebär ett kvalitativt och långtgående arbete, oftast med en liten mängd material. Det kan exempelvis vara utarbetade resonemang kring urval eller att i detalj och på många olika sätt försöka återge så mycket som möjligt av det analoga materialet, både i text och bild. Det kan också vara att addera en detaljerad metadata, både analytisk och beskrivande. Dahlström menar att det finns för- och nackdelar med båda strategier. Massdigitalisering möjliggör att stora mängder material blir tillgängliggjort och sökbart, vilket är en fördel. En nackdel är att informationen som finns om material är begränsad, som exempelvis mängden metadata. Dahlström lyfter också det faktum att visst material inte kan digitaliseras maskinellt, som till exempel svårtydd handskrift eller väldigt skört material. Med en kritisk digitalisering är den stora vinsten att digitalisering blir djupgående, med fokus på mänsklig tolkning och analys som kan representeras i metadata. Nackdelar med en kritisk digitalisering är att det är tidskrävande och dyrt. Det förutsätter också att de som arbetar med digitaliseringen har bibliografiska förkunskaper, vilket inte alltid är fallet.

Diskussionen om massdigitalisering kontra kritisk digitalisering är i högsta grad relevant för min uppsats. Som det presenterade i kapitel ”1.4 Bakgrund” finns det i Sverige politiska ambitioner kring att massdigitalisera stora delar av biblioteks bestånd, som exempelvis projektet DST. Jag vill med min undersökning erbjuda perspektiv på hur det praktiskt ser ut i en specifik verksamhet. I min uppsats diskuterar jag därför hur UB digitaliserar material och om det är av typen massdigitalisering, kritisk digitalisering eller en blandning. Den kritiska metoden blir också särskilt aktuell i diskussioner om hur omfattande informanterna anser metadata är och bör vara. Även om kritisk digitalisering egentligen mer rör sig om en metod för digitalisering vill jag även använda det som ett sociotekniskt och analytiskt begrepp, eftersom metoden bjuder in till en djupare diskussion om vad digitalisering är och bör vara. Vilken metod som används påverkar också vilken typ av kunskap som tillgängliggörs, skapas och sprids.

3.2 Kunskaps-cirkulation

Inom historiefältet används det analytiska begreppet kunskaps-cirkulation för att studera hur kunskap transporteras och transformeras genom olika medier, tid eller platser. Genom att studera kunskaps-cirkulation kan fokus riktas mot hur kunskap både transporteras och transformeras (Sandmo, E., Östling, J, Larsson Heidenblad, D., Nilsson Hammar, A., & Nordberg, K. H., 2018, s. 17, Secord, 2004). James Secord (2004), som också skriver om cirkulation, menar i sin artikel "Knowledge in transit" att det tidigare inom vetenskapshistoria har funnits ett fokus på studerandet av produktionen av vetenskap, vilket har gjort att andra perspektiv har negligerats. Det gäller till exempelvis hur kunskap används eller hur olika typ av medier påverkar hur kunskap används, skapas och sprids. Ett cirkulationsbegrepp öppnar up för andra perspektiv och synsätt, anser han.

Historikerna Johan Östling och David Larsson Heidenblad (2017) förklarar och utvecklar bland annat Secords resonemang i sin artikel "Cirkulation – ett kunskaps-historiskt nyckelbegrepp". I stället för att se kunskapsprocesser utifrån en linjär modell, som förutsätter en början och ett slut, menar författarna att det är mer fruktbart att studera hur kunskap skapas, omskapas och transformeras utifrån *cirkulation*. Genom att anta att kunskap rör sig cirkulärt bör kunskap ses som en dynamisk företeelse: "Kunskap formas och omformas när den befinner sig i rörelse" (ibid, s. 269). Även om transformation är centralt i en cirkulationsanalys menar dock Östling och Heidenblad att det inte alltid sker en förändring. När kunskap studeras bör också det konstanta och stabila vara av intresse, särskilt i relation till det föränderliga. Östling och Heidenblad lägger avslutningsvis fram några analytiska och tematiska ingångar till att studera cirkulation. En av dem är det som de kallar *översättningar*:

Översättningar: Alla de former av cirkulationer som handlar om kunskapens transformation när den förflyttas från en domän till en annan kan betecknas som översättningar. Det kan avse en geografisk rörelse, men även vad som händer med kunskap när den migrerar socialt, kulturellt eller mellan genrer och medieformer.

ibid, s. 283

Genom digitalisering sker översättningar på flera plan. Jag vill använda mig av kunskaps-cirkulation som ett analytiskt begrepp för att diskutera om och hur kunskap

transporteras och transformeras genom en digitaliseringsprocess, utifrån ingången översättningar. Det gäller främst om och hur informanterna upplever föränderlighet när material växlar mellan medieformat, som analogt och digitalt, men också vilka andra typer av rörlighet digitalisering möjliggör.

3.3 Kunskapsaktörer och kunskapsarena

Every country, every era has its share of biographies of eminent scientists, intellectuals and educational reformers. Still, it is not misleading to claim in very general terms that the theoretical traditions that have left their mark on historical and sociological studies of knowledge have long emphasized structures over actors, collectives over individuals.

Östling, Larsson Heidenblad & Nilsson Hammar, 2023, s. 20

Konceptet kunskaps-cirkulation som analytiskt perspektiv öppnar upp för en vidgad syn på kunskapsprocessen, bland annat vilka aktörer som är betydelsefulla inom cirkulationen på aktörer samt deras funktioner inom cirkulationen (ibid, s. 9). Östling (2020) beskriver en kunskapsaktör som ”en person som i ett givet historiskt sammanhang bidrar till att kunskap produceras och/eller cirkulerar.” (s. 106). Inom cirkulationen tillåts alla inblandade ett aktörskap inblandade i cirkulationen tillåts ett aktörskap. Östling har analyserat Svenska Dagbladets essäsida *Under strecket* på 1960-talet som en kunskapsarena och dess skribenter som kunskapsaktörer. I Östlings analys av aktörskap har han identifierat olika karakteristiska drag för skribenterna, som profession och kön, men också hur de verkade som aktörer i *Under strecket*. Alla aktörer tillåts ha en agens inom cirkulation, men aktörernas maktförhållande är inte alltid jämlikt. De aktörer som finns inom cirkulationen behöver alltså inte nödvändigtvis ha samma hierarkiska positioner eller vara aktiva på samma sätt. Genom att identifiera vilka aktörer som finns i cirkulationen kan maktförhållanden på så sätt identifieras och problematiseras (Raj, 2013, s. 344).

Mats Dahlström (2009) argumenterar för att genom digitalisering har biblioteken intagit en mer aktiv roll som producent i skapandet av ett digitalt kulturarv (s. 172), vilket delvis får ses Samtidigt finns det röster inom forskningsvärlden som efterfrågar att forskare också ska delta mer aktivt i produktionen av digitaliserat material (Jfr Weber, 2023, Kapitan, 2021b). I min uppsats vill jag därför diskutera hur

informerarna upplever aktörskap i förhållande till digitalisering av äldre material. Vidare ämnar jag att diskutera informanternas upplevelse av hur forskare och bibliotekspersonal fungerar som aktörer, med en utgångspunkt i att diskutera och problematisera roller som användare och producent.

I sin analys av *Under strecket* använder Östling (2020) också begreppet kunskapsarena. Östling beskriver att en kunskapsarena

kan förstås som en plats som inom sina givna ramar erbjuder möjlighet och sätter gränser för cirkulation av kunskap. Den fungerar som en mötes- eller åskådningsplats för en viss typ av kunskapsaktörer och en viss typ av publik. För att den ska kunna vara en arena som befördrar samhällelig kunskaps-cirkulation måste den vanligen äga ett mått av stabilitet och beständighet, även om själva kunskapsinnehållet som cirkulerar på en och samma arena kan variera över tid.

ibid, s. 119

Östling drar slutsatsen att artiklarna i *Under Strecket* speglade samtiden och att *Under Strecket* på så sätt utgjorde en viktig del för 1960-talets kunskaps-cirkulation.

Genom att diskutera Alvin och Libris utifrån begreppet kunskapsarena vill jag undersöka vilken betydelse de har för kunskaps-cirkulation, samt vilka gränser och möjligheter som dessa erbjuder i förhållande till spridning och skapande av kunskap. Genom att undersöka Alvin och Libris som kunskapsarenor ämnar jag också, liksom Östling, diskutera aktörskap i förhållande till arenorna. Det gäller framför allt vilka möjligheter och begränsningar olika aktörer, som forskare och bibliotekspersonal, har att påverka innehållet på arenorna i nuläget men också hur informanterna upplever att arenorna kan utvecklas.

4. Metod

4.1 Kvalitativa intervjuer som metod

För att få information om vilka upplevelser forskare och bibliotekspersonal har av digitalisering och katalogisering av äldre material har jag använt mig av intervjuer som metod. Intervjuer kan vara ett bra verktyg för att fånga andra människors upplevelse. En svaghet med intervjun kan vara att den ger en snäv bild gällande forskningsmaterial. Dessutom är empiri som inhämtas genom en intervju en spegling av deltagarens perspektiv och bör behandlas därefter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022, s.77–78). Min studie är dock av kvalitativ art vilket gör att några generella slutsatser inte dras, utan syftet är snarare att lyfta fram just personliga upplevelser samt att presentera olika perspektiv.

Intervjuerna som jag har genomfört har varit semistrukturerade, också i vissa fall kallade halvstrukturerade (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022, s. 59–60, Kvale & Brinkmann, 2014, s. 45). Med det menas att jag har haft förberedda intervjufrågor i en intervjuguide, men att det har funnits utrymme för spontana utvecklingar och följdfrågor. Intervjuguiderna återfinns i Bilaga 3 och 4. För att kunna ställa relevanta frågor är det viktigt med viss ämneskunskap hos intervjuaren (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 149–150, 176). För att få ämneskunskap som är relevant för intervjuer med producenter och användare har jag tagit inspiration från den tidigare forskning samt de debattartiklar som redogörs för i ”1.4 Bakgrund”.

4.2 Urval och genomförande

Jag har valt att intervjua personal och forskare knutna till Lunds universitet och UB utifrån flertalet anledningar. En anledning är att UB har omfattande samlingar av äldre material som används av forskare både nationellt och internationellt. Dessutom har biblioteket arbetat i över ett decennium med digitalisering av dessa samlingar (Lunds universitetsbibliotek, 2022a). Vidare beskrivs det på UB:s hemsida att bibliotekets fokus ligger på att digitalisera äldre och svårtillgängligt material med

syftet att öka tillgängligheten och användbarheten. Ett mål för biblioteket är att bibliotekens digitala samlingar dessutom ska spegla bredden i bibliotekets fysiska samlingar (Lunds universitetsbibliotek, 2022b). UB ingår även i DST-projektet vilket gör biblioteket både aktuellt och relevant när det kommer till digitalisering av äldre material.

Eftersom min studie behandlar ett specifikt ämne och en specifik plats har jag valt att fokusera på det som Bill Gillham (2008) kallar för elitintervju. Med det menas att informanterna har spetskunskap om olika ämnen vilket gör att de kan redogöra för sin upplevelse djupgående och systematiskt (ibid, s. 83–89). Jag har därför valt att intervjua forskare som använder sig av digitaliserat material eller på annat sätt har engagerat sig i ämnet samt den bibliotekspersonal som aktivt arbetar med digitalisering och katalogisering av äldre material. Det är dock viktigt att vara medveten om att, trots informanternas expertkunskap, är det fortfarande deras personliga upplevelser som förmedlas. Därför är det viktigt att förhålla sig både öppen och kritisk till eventuell bias. Eftersom jag efterfrågar specifik ämneskunskap har jag också valt att skicka ut min intervjuguide till informanterna i förväg. Jag informerade även kortfattat om studiens syfte och bakgrund, samt att intervjuguiden enbart skulle ses som ett ramverk eftersom intervjun är av semistrukturerad karaktär. Jag upplevde att de flesta informanterna ansåg att det var bra att kunna förbereda sig, samtidigt som jag också upplevde i vissa fall att det fanns en osäkerhet huruvida de kunde ge relevanta svar.

I urvalet av intervjupersoner för min uppsats har jag kombinerat ett tvåstegsurval med ett snöbollsurval (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022, s. 41, 62). Det första steget i tvåstegsurvalet skedde när jag lokaliserade institutioner som var aktuella för studien. Det andra steget var att undersöka vilka personer inom valda institutioner som kunde vara relevanta för intervjuer baserat på vilken forskning som bedrivits eller vilken arbetsbeskrivning som finns förmedlat på bibliotekets hemsida. Exakt hur många som var aktuella för intervjuer var inte bestämt på förhand då jag ville förhålla mig öppen till ett snöbollsurval. Med snöbollsurval menas att fler intervjupersoner tillkommer under intervjuprocessen, exempelvis genom tips från informanter (ibid, s. 64). Snöbollsurvalet har skett både i sampråk med min handledare som har rekommenderat potentiella informanter samt att jag under

intervjuer fått tips av informanterna själva. Dock finns vissa nackdelar med denna typ av urval då personer som refererar till varandra kan ha tät kontakt och även känna varandra, vilket gör att det empiriska materialet riskerar att bli ensidigt. Jag har därför valt informanter som forskar på olika nivåer samt bibliotekspersonal som har olika roller inom digitalisering-och katalogiseringsarbetet.

Den första kontakten med informanterna skedde genom e-mail, vilket bifogas i Bilaga 2. Intervjuerna var sedan förlagda på informanternas arbetsplatser, med undantag av en intervju som på grund av sjukdom behövde förläggas till zoom. Intervjutillfällena pågick under drygt en timmes tid och spelades in på mobiltelefon. Jag har även kontaktat vissa informanter i efterhand när det har uppkommit frågetecken vid transkribering och kodning av materialet. Det har skett via e-mail och de skriftliga svaren används som komplement till den intervjubaserade empirin.

4.3 Tolkning, kodning och transkribering

Tolkning och kodning av empiri är en grundläggande del inom forskning och särskilt kvalitativa studier. Med kodning menas kategorisering och indexerande av det empiriska materialet, samt identifierandet av övergripande teman (Gibbs, 2018, s. 54). Tolkningen kan delas upp i tre steg (primär, sekundär och tertiär tolkning) i vilka kodningen framför allt ingår i de två sista stegen. Primärtolkningen skedde under intervjun, då jag i stunden tolkade vad informanter svarade och sedan utvecklade följdfrågor utifrån deras resonemang. Sekundärtolkningen skedde i transkriberingen, det vill säga när jag omvandlade ljudmaterial till text. Avslutningsvis skedde den tertiära tolkningen i analys av textempirin. I den tertiära tolkningen görs ett urval av empiri utifrån identifierande relevanta teman som avser svara mot forskningsfrågorna i kombination med teoretisk analys (Svensson, 2022, s. 234–236, Rennstam & Wästerfors, 2022, s. 248).

När det kommer till transkriberingen har jag ej med upprepande ord, dialektalt uttal, mitt jakande, skratt samt interjektioner. Jag reserverar mig för eventuell felhörning och har markerat med [...] i de fall jag inte kan utröna vad som sägs. Särskilt den intervjun som blev förlagd till Zoom har förhållandevis dålig ljudkvalitet vilket gör att det är svårt att höra vad som sägs i vissa fall. Denna intervju var

också tvungen att pausas på begäran av informanten. Det har markerats med ordet *paus*.

4.4 Etiska överväganden

Redan i den första emailkontakten med potentiella informanter nämnde jag informerat samtycke. Med det menas att jag bland annat informerar om syftet med min studie, att intervjuerna var frivilliga och att informanterna kunde avbryta när som helst (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 107–108). Vid intervjun bifogade jag även ett samtyckesdokument som skrevs under vid intervjutillfället. Samtyckesblanketten bifogas i Bilaga 1. Angående intervjun som skedde på zoom skickade jag samtyckesblanketten per e-mail, varpå informanten skrev under, skannade in den och skickade tillbaka dokumentet som pdf. Både transkriberingarna och intervjuinspelningarna raderas när uppsatsen är färdig.

Av etiska skäl håller jag intervjupersonerna anonyma och kommer därför att ge dem fingerande namn (Ahrne & Svensson, 2022, s. 36). Jag kan dock inte garantera total anonymisering, vilket jag har delgett informanterna. Däremot avser jag dela min uppsats med informanterna innan publicering för att de ska få möjlighet att kommentera sitt deltagande om intresse av det finns.

Vid första anblick kanske inte digitalisering av äldre material upplevs som ett kontroversiellt ämne, men kan det ändå finnas spänningar mellan forskare vid samma institution, mellan personal på bibliotek eller mellan forskare och bibliotekspersonal. Det är därför viktigt att hantera det empiriska materialet varsamt, till exempel gällande citeringar. Citat bör användas på ett eftertänksamt sätt för att förstärka forskningens syfte snarare än att skapa kontrovers. Ett exempel kan vara när informanter använder sig av hyperboler för att få fram en poäng och då bör det snarare vara poängen som är viktig att förmedla snarare än citatet i sig. Målet ska hela tiden vara att försöka återge det informanterna berättade i intervjuerna (Gillham, 2008, s. 209–216). Med det sagt anser jag det ändå viktigt att närma sig eventuella spänningsfält, men på ett så nyanserat och respektfullt sätt som möjligt.

5. Resultat och Analys

I föreliggande kapitel redovisas intervjumaterialet parallellt med en analys. Kapitlet är uppdelat i fyra delar. I den första delen görs en kortfattad presentation av informanterna. De tre efterföljande delarna utgår från uppsatsens frågeställningar. I den andra delen avhandlas hur informanterna upplever digitalisering mer generellt, utifrån dess syfte, fördelar, nackdelar och utmaningar. I denna del sätter jag informanternas upplevelser av digitalisering i relation till kunskaps-cirkulation och hur digitalisering kan påverka kunskapsintag, kunskaps-spridning och kunskaps-skapande. Vidare presenteras informanternas upplevelser av Alvin och Libris, samt hur Alvin och Libris kan ses som kunskaps-arenor och vilken del de har i kunskaps-cirkulationen. Avslutningsvis lyfts hur informanterna ser på samverkan mellan professionerna och hur forskare respektive bibliotekspersonal kan utgöra kunskaps-aktörer. Här sätts professionerna i relation till varandra och jag för en diskussion kring vilken roll de har i nuläget för digitalisering samt hur det kan förändras.

5.1 Bakgrund informanter

Elin är forskare i historia vid Lunds universitet. Elin har använt sig av material som finns i bibliotekets specialsamlingar. Hon använder frekvent bibliotekets digitaliseringstjänster och har låtit digitalisera mycket analogt material för att bedriva forskning.

Saga är lärare och docent i bokhistoria. Hon använder sig av både analogt material som finns i bibliotekets samlingar och av digitaliserat material på Alvin.

Caroline är doktorand i historia. Hon använder Alvin i sin forskning, men har också låtit digitalisera material.

Johanna är bibliotekarie och arbetar heltid med bibliotekets specialsamling, i vilket en del digitaliseringsarbete ingår. Det är till exempel att registrera och skapa poster

för digitaliserat material i Alvin. Material som Johanna arbetar med är bland annat äldre tryck, personarkiv och bildsamlingar.

Pontus är bibliotekarie med specialkompetens som katalogisatör och metadataspecialist. Han arbetar både med att katalogisera nutida material samt äldre tryck.

Markus är tillförordnad digitaliseringssamordnare på biblioteket, vilket är en relativt nyskapad tjänst som inte funnits tidigare. Det är meningen att tjänsten ska bli permanent. Markus är inte bibliotekarie utan i grunden idé- och lärdoms-historiker men har arbetat på biblioteket under flera års tid. Markus huvudarbetsuppgifter är att koordinera digitaliseringsarbetet på biblioteket samt att representera bibliotekets digitaliseringsarbete utåt.

5.2 Upplevelsen av digitalisering och digital katalogisering

5.2.1 Syfte och fördelar med digitalisering

Bibliotekspersonalen beskriver att ett huvudsyfte med digitalisering är att tillgängliggöra det äldre material som finns i bibliotekets samlingar. Markus, till exempel, berättar genom digitalisering av äldre material ska användare enkelt och självständigt ska kunna söka och hitta material. En användare ska också enkelt kunna browsa bland materialet utan att nödvändigtvis veta exakt vad användaren är ute efter.

Johanna i sin tur berättar att nästan varannan fråga hon får från användare är om material finns digitaliserat. Det pekar på att det finns en stor efterfrågan av digitaliserat material vid det universitetsbibliotek som är i fokus för denna studie. Även Markus upplever att forskare i princip bara använder digitaliserat material och att ett av bibliotekens uppdrag är att tillgodose den efterfrågan. Johanna upplever det som "jättehärligt" att kunna meddela användare att de faktiskt kan sitta hemma och läsa materialet. Även gällande katalogisering anser Pontus att tillgängliggörandet av material är det primära syftet och att katalogen ska visa vilka resurser som finns i bibliotek och var det går att hitta.

Både Markus och Johanna berättar också att digitaliseringen uppfyller det bevarandeuppdrag som biblioteket har. Att bevara, tillsammans med att tillgängliggöra, är ett centralt syfte på de flesta bibliotek. Personalen på biblioteket försöker att digitalisera sådant material som ofta tas fram. Äldre material kan vara väldigt skört och genom att det digitaliseras minskar slitaget. Genom digitalisering hanteras alltså både tillgängliggörande och bevarande, vilket biblioteksinformanterna anser vara fördelaktigt. När ett material väl är digitaliserat har biblioteket som policy att hänvisa till det digitaliserade materialet. För att det fysiska materialet ska plockas fram krävs särskilda skäl, berättar Johanna. Det kan exempelvis vara studerandet av kvalitén på papper eller bokbindning.

De forskare som är intervjuade anser också att tillgänglighet är en stor vinst med att material digitaliseras. Elin beskriver att digitaliseringen möjliggör att hon kan ta del av en större mängd internationellt material som hon annars inte hade haft tillgång till. På så sätt, berättar hon, har digitalisering varit helt avgörande för hennes forskning. Hon har till exempel kunnat sitta med ett internationellt digitaliserat material och jämfört med ett svenskt material på sin arbetsplats eller hemma. Det hade inte varit möjligt utan digitaliseringen menar hon.

Saga lyfter de mer tekniska fördelarna som finns med digitalisering, som exempelvis högupplösta fotografier som tillåter användare att zooma in. På så sätt kan nya upptäckter i källmaterial göras. Även Elin diskuterar mer tekniska aspekter som digitalisering kan leda till, bland annat mer kvantitativa och datoriserade metoder som inte tidigare varit så vanligt inom humanistisk forskning. Dock upplever Elin att det inte är så vanligt i Sverige än, men att det kan komma att ändras om mer material digitaliseras.

Även Caroline säger att hon tycker det är väldigt skönt att kunna sitta på sitt kontor och läsa material som finns på annan ort. Hon berättar att det mesta av det material som hon intresserar sig för inte finns digitalt men att hon ”blir så lycklig när [hon] hittar saker som är digitaliserade”. Om materialet finns digitalt kan det bidra till att lindra stress som annars kan uppstå när hon måste åka till olika platser för att kunna titta på material. Ytterligare en fördel som Caroline nämner är att hon upplever att digitalisering gör forskning mer transparent eftersom forskare eller läsare kan ta del

av källmaterial. Digitalisering medför också att det är lätt att dela material med exempelvis kollegor. Caroline uttrycker en stark åsikt om att forskning inte är en ensam aktivitet, utan bygger på att man hjälper varandra och vidareutvecklar olika resonemang tillsammans. Hon ger exempel på att hon ofta stöter på material när hon själv forskar som kan vara viktig för kollegor. Genom att materialet finns digitaliserat är det lätt för henne att dela det vidare. Caroline upplever också att fler internationella forskare kan få upp ögonen för svenskt material om det är digitaliserat.

5.2.2 Analogt eller digitalt material

På frågan om forskarna föredrar analogt eller digitalt material att arbeta med är de samstämmiga om att båda behövs. Saga säger att det är som att "gå eller åka bil" och att båda möjliggör olika saker. Det digitala möjliggör en sak och det analoga en annan. Caroline är inne på samma spår och tycker att "båda har sin charm". Som forskare, menar hon, är det skönt att kunna sitta med material på sin dator på sitt kontor, samtidigt som hon älskar att sitta i specialläsesalar med det analoga materialet och verkligen fysiskt känna historien i dokumenten. Även Elin tycker att båda är viktigt, särskilt i hennes sökprocess eftersom hon också använder sig av analogt material för att söka. Saga resonerar på liknande sätt, men gällande browsing. Även om hon skulle vilja browsa mer på Alvin så föredrar hon att browsa bland analoga böcker. Både Caroline och Saga beskriver att just upplevelsen av analogt material är viktig för dem. Den upplevelsen kan inte det digitala ersätta helt. "Ingenting slår ju charmen av att faktiskt sitta på plats och hålla i ett material" beskriver Caroline. För henne är det viktigt att kunna hålla i ett fysiskt material, känna lukten och känna materialiteten. Hon menar att det blir som en direktlänk till historien, vilket inte ska underskattas.

Elin och Saga berättar som sagt att de också använder analoga kataloger och bibliografier för att söka och hitta material eftersom det finns en hel del som inte är digitaliserat eller katalogiserat i vare sig Alvin eller Libris. Elin nämner till exempel Isak Collijns bibliografi och Saga berättar om att hon gärna bläddrar i UB:s analoga kortkatalog "vilket är en njutning i sig".

5.2.3 Nackdelar och utmaningar

Både Saga och Elin resonerar kring att digitalisering kan påverka läsning och urval av material. Tidigare har en forskare fått leta material på ett i deras upplevelse mer grundligt sätt, vilket gjort att forskaren har lärt känna sitt material väldigt väl. Med till exempel fritextsök snabbas hela processen på. Elin upplever också att det finns en växande publiceringshets inom fältet och att det tvingar forskare att snabbt leverera resultat. En risk blir således att forskare enbart läser delar av ett material och drar för snabba slutsatser av det. Ytterligare en risk är att forskare enbart använder sig av lättillgängligt material och missar det material som inte är digitaliserat. Fragmentarisk läsning och förbiseendet av svårtillgängligt material riskerar att göra forskningen snedvriden. Det finns verktyg inom historievetenskapen för att hantera den här typen av utmaning, menar Elin, men att det måste diskuteras och tas på allvar. Saga lyfter också att många forskare använder teknik och digitala hjälpmedel på ett förnuftigt sätt, men att det behövs diskuteras mer. Saga i sin tur menar att det ska vara forskningsfrågan som styr vilket material som används, snarare än det tekniska. Hon upplever också att tekniska metoder premieras när det kommer till finansiering eftersom det ligger i tiden.

Hos både Caroline och Saga finns dessutom en rädsla för att digitalisering kan leda till gallring. Saga berättar att hon själv och andra som hon känner har varit med om det. Hon lyfter ett eget exempel där digitaliseringen av ett material var så dåligt utförd vilket gjorde att hon behövde granska det analoga materialet. När hon väl kom till plats gick materialet inte att finna och kvar fanns endast den bristfälliga digitaliseringen. Även hos Saga finns det en oro för att det digitala ska manövrera ut det analoga och att en stor utmaning ligger i att få det analoga och digitala att samverka bättre. Det kan exempelvis vara att ha utställningar med analogt material i biblioteket. På så sätt kan användare påminnas om att det också finns analogt material.

Caroline upplever också att digitalisering kan riskera att osynliggöra material om det inte finns bra beskrivningar av materialet i metadata. Hon ger exempel på att kvinnor tidigare har kategoriserats under sina mäns namn, vilket gör att det är svårt

att söka efter kvinnor. Därför bör det finnas ett visst mått av analytisk metadata, menar hon, för att minimera risker för att material osynliggörs.

En stor nackdel enligt Saga är att digitaliseringen påverkar socialt samspel. Digitaliseringen, menar hon, kan leda till isolation och minskat nätverkande. Hon berättar att möten och resor inte ska underskattas inom forskning. Att sitta i en specialläsesal kan leda till oväntade möten med både bibliotekspersonal och andra forskare. Alla informanter resonerar kring att få till en god samverkan som en stor utmaning. Det kommer att diskuteras vidare under rubriken ”5.4 Samverkan”.

Den intervjuade bibliotekspersonalen är överens om att digitalisering och katalogisering av äldre material är både tidskrävande och resurskrävande. Det kan ses som både en nackdel och en utmaning. Johanna upplever att det ibland kan vara svårt för ledning och politiker att förstå hur pass tidskrävande det faktiskt är, vilket kan leda till frustration. Det gäller särskilt stora projekt, som exempelvis DST. Markus beskriver att det krävs oerhört mycket resurser för att ett sådant projekt ska gå i hamn, om det ens är möjligt. Det är en stor utmaning att få olika parter att samarbeta, men också hur det ska fungera rent tekniskt. Markus menar att materialet bör ligga på en och samma plattform för att det ska bli meningsfullt med till exempel sökningar. Under vilken regi det ska ligga är något som diskuteras. Som det är nu är KB inte med i Alvin-konsortiet och det upplevs av vissa av informanterna som en nackdel. Det kan vara svårt att få olika parter att samarbeta och ha en samsyn i vilket system som ska användas. Markus lyfter också att det kan vara en utmaning i steget som följer, nämligen att få över material från Alvin till en eventuell ny plattform. Eftersom det rör sig om oerhört mycket material krävs det att arbetet är maskinellt. Här uppstår viss problematik eftersom olika institutioner vid olika tidpunkter har digitaliserat material på olika sätt. ”Det är så gräsligt mycket jobb så jag vill inte ens tänka på det” säger Markus.

Markus och Pontus är inne på samma spår som Caroline, nämligen att de upplever att digitaliseringen också spår på ett stort mörkertal. Markus berättar:

Det faktum att vi har så otroligt små resurser och kan digitalisera en sådan otroligt liten del av våra samlingar vilket gör ju att digitaliseringen har osynliggjort så

otroligt stor del av vårt kulturarv. Vilket i sig också då, ja för forskningen i en specifik riktning och det här skrämmer mig på allvar. Att, för jag tror inte att biblioteken är medvetna om att de urval vi gör och de prioriteringar vi gör när vi digitaliserar i väldigt stor utsträckning styr framtidens forskning, för att man har inte fattat riktigt hur stark användarna prioriterar just det digitaliserade materialet. Och inte heller fattat riktigt hur otroligt liten del av de samlingar vi sitter på som är digitaliserat. Jag menar mina chefer här, de frågar liksom ja hur mycket har vi digitaliserat av våra samlingar? Ja promille, nån promille är ju det riktigt svaret och de: va har vi inte kommit längre? Nä, vi har bara hållit på i 10 år. Och med väldigt små resurser och det här med DST-satsningen det är ju fantastiskt att vi har nu har gått tillsammans och ska hjälpas åt och rikta den här satsningen. Det ökar ju ändå hastigheten i hur vi bygger upp de digitala samlingarna men även om vi skippade alla våra beställningar och liksom reserverade alla resurser som vi har till hand inom digitaliseringen för att bara digitalisera svenskt tryck och vi gjorde så på alla de biblioteken som är med i den här satsningen, så skulle vi fortfarande behöva 350–400 år för att riva av det svenska trycket fram till idag, oräknat det som tillkommer.

Markus, bibliotekspersonal

Ytterligare ett problem är att många forskare tror att bibliotekets hela bestånd är digitaliserat, anser Pontus. Det kan leda till att om en användare inte hittar material dras slutsatsen att materialet inte finns. En, enligt Pontus, förvånansvärd vanlig fråga som han får är att forskare inte hittar material i Libris och undrar varför biblioteket inte har materialet. Då får Pontus svara att materialet visst finns, men att det inte har hunnits läggas in i den digitala katalogen. ”Hittar du i Alvin fem böcker om förlossningsvård och mödravård under 1600-talets Sverige så innebär det ju inte att det är alla källor som finns på svenska institutioner om detta. Det måste man vara väldigt medveten om, så där riskerar man ju att få en skev bild annars” beskriver Pontus.

En lokal utmaning för biblioteket är att få ett mer systematiserat system för digitalisering och katalogisering. Pontus berättar om att digitaliseringsprocessen i dagens läge är väldigt personbunden. Det gör att processen är väldigt skör, sårbar samt svår att överblicka. Pontus hade önskat att det fanns ett digitalt ärendehanteringssystem för att underlätta personalens arbete. I systemet kan personal på ett enkelt och systematiserat sätt logga alla delar av processen så att vem som helst ska kunna följa digitaliseringen. På så sätt blir det lättare att ta över någon annans arbete vid till

exempel sjukdom. Varje bok som digitaliseras och katalogiseras har ett särskilt ID-nummer, som kan följas i ärendehanteringssystemet. I systemet skapas sedan ett digitaliseringsformulär i vilket data enkelt kan importeras från Libris i stället för att det sker manuellt, som det är i nuläget.

5.2.4 Kunskapsirkulation

Som nämnt är alltså tillgänglighet en stor vinst och ett huvudsyfte med digitalisering och digitala katalogisering, enligt de intervjuade forskarna och bibliotekspersonalen. Digitalisering möjliggör olika typer av tillgänglighet, bland annat att material kan spridas och studeras på olika ställen runt om i världen. Särskilt forskarna belyser den geografiska tillgängligheten som mycket positiv och att det till och med kan vara avgörande för ny forskning. Genom att mer material finns tillgängligt ökar möjligheterna till nya perspektiv och synsätt, vilket tidigare inte varit lika lätt när material endas funnits analogt och fysiskt utspritt över världen. Genom digitalisering översätts redan existerande kunskap (i form av det digitaliserade materialet) till en ny kontext (exempelvis andra länder eller andra universitet) som gör att materialet tolkas och analyseras utifrån den nya kontext materialet befinner sig i. Genom detta transformeras den redan existerande kunskapen till ny kunskap. Digitalisering bidrar alltså till att ny kunskap både skapas och sprids för att sedan kunna omskapas och spridas på nytt, i en dynamisk och cirkulär process. Digitaliseringen som koncept och praktik möjliggör att vem som helst var som helst kan ta del av material från hela världen. Det gör att gränser som centrum och periferi samt gränser mellan lokalt och internationellt kan suddas ut.

Bibliotekspersonalen lyfter även fram bevarandenaspekten som ett viktigt syfte med digitalisering. Genom digitalisering minskar slitage på det analoga materialet eftersom det inte plockas fram i lika stor utsträckning, vilket gör att det analoga materialet inte riskerar att förstöras genom fysisk och mänsklig hantering. På så sätt finns det analoga materialet kvar för framtiden. Det digitaliserade materialet finns tillgängligt samtidigt som det analoga bevaras och kan plockas fram vid behov.

Genom digitalisering tillåts alltså material att cirkulera både över både tid (genom digitalt bevarande) och rum (genom att digitalisering ökar tillgänglighet över hela världen).

5.2.5 Mediernas betydelse för kunskaps-cirkulation

De tre forskare som varit intervjuade i denna uppsats använder alla både analogt och digitalt material samt både analoga och digitala kataloger. Enligt de intervjuade forskarna bidrar olika format till olika typer av kunskapsintag och kunskapsskapande och att både det digitala och analoga bör samexistera. Enligt deras upplevelse är det digitala materialet inte detsamma som det analoga, just eftersom det ger tillgång till olika saker. Genom digitalisering sker översättningen i form av att material transporteras och transformeras mellan olika medier.

Det kan vid första anblick vara lockande att se digitaliseringen av ett material som en linjär process, alltså att material går från analogt till digitalt. Enligt forskarna är det dock viktigt att inte helt ersätta det analoga med det digitala eftersom de upplever att de olika formaten ger tillgång till olika typer av upplevelser och kunskap. Med grund i forskarnas upplevelse blir ett cirkulärt perspektiv aktuellt, det vill säga att den kunskap som fås från äldre material cirkulerar mellan det digitala och analoga. Det är, och bör vara åtminstone enligt de forskare som är intervjuade i denna uppsats, en dynamisk rörelse mellan det analoga och det digitala för att god forskning ska kunna bedrivas. Det är även den intervjuade bibliotekspersonalen medveten om, då de diskuterar hur det digitala riskerar att exempelvis osynliggöra det analoga beståndet som finns på biblioteket.

5.3 Alvin och Libris

5.3.1 Katalogisering och digitalisering i Alvin och Libris

Markus berättar att de är några stycken på biblioteket som arbetar med digitalisering och katalogisering av äldre material men att det bara är hans tjänst som samordnare som utgör en heltidstjänst. Sammanlagt rör det sig om ca två till tre heltidstjänster som är uppdelade på tre personer. Utöver bibliotekspersonal arbetar även fotografer och en konservator med digitalisering av äldre material. Det finns några nyckelpersoner, berättar både Pontus och Markus, vilket gör att arbetet är intimt och personbundet. Det är både på gott och ont, resonerar de. Det positiva, menar Markus, är att de som arbetar specifikt med detta har blivit ett tajt gäng som känner varandra väl. Det gör att de har en samsyn och förstår vad arbetet innebär. Samtidigt, vilket

Pontus också håller med om, blir arbetet skört om någon skulle bli sjuk eller slutar. Ingen av de intervjuade bibliotekspersonalen har tidigare förkunskaper eller arbetsfarenheter av digitalisering och katalogisering av äldre material, utan beskriver det som att det har varit ”learning-by-doing”.

Peter redogör grundligt för hur digitaliseringsprocessen på biblioteket går till, utifrån när en användare beställer en digitalisering av en bok:

Framtagning	Det inkommer en beställning om att en bok ska digitaliseras till biblioteket. Personal plockar fram boken och tar det till katalogisatören.
Katalogisering	Katalogisatören skapar poster med tillhörande metadata i Libris, om det inte redan finns. Libris tillämpar den så kallade flerpostmodellen, vilket innebär att det skapas en post för det fysiska objektet samt ytterligare en för den digitala reproduktionen. Varje katalogpost har ett unikt ID-nummer. ID-numret skickas med boken till samordnare.
Samordning	Ett formulär skapas för boken med information om beställare, ID-nummer, titel, författare samt katalogspost i Libris. Boken skickas vidare till konservator.
Konservator	Konservatorn bedömer skick på boken. Bedömningen påverkar hur boken ska hanteras i nästa steg, vilket är fotografering.
Fotografering	Bokens skick avgör vilken typ av fotografering som sker. Vid behov sker eventuellt lagning eller annan åtgärd. Bildfilpaket skickas vidare till samordning.
Samordning	Vidare skapas en post med fotografier och metadata i Alvin. Metadata i Alvin utgår från metadata i Libris. Metadata i Alvin måste läggas in manuellt eftersom Alvin och LIBRIS inte är tekniskt kopplade till varandra. Alvinlänken läggs sedan

	upp i posten för digitaliseringen i Libris och eventuell justering i Libris-posten görs.
Återlämning	Den fysiska boken lämnas tillbaka och digitaliseringen är färdig.

Biblioteket, som är i fokus för denna uppsats, använder sig som tidigare nämnt av Alvin och Libris för digitalisering och katalogisering av äldre material. Libris, som är den nationella bibliotekskatalogen, används med syftet att visa var en resurs finns, berättar Pontus. Pontus berättar också att de på UB använder den såkallade flerpostsmodellen i Libris, vilket gör att det analoga originalet och den digitaliserade materialet har separerade poster. När en post för det digitala materialet sedan skapas i Alvin bygger den på posten i Libris. Enligt Pontus ska det i Libris enbart finnas rudimentär information om posten, medan i Alvin kan informationen vara fylligare. Det kommer att diskuteras mer ingående senare under ”5.3.3 Metadata i poster”.

Gällande urval av vilket material som digitaliseras sker det oftast på förfrågan från användare. Det kan också röra sig om någon typ av projekt. Projekten kan vara både större nationella projekt, som exempelvis DST, samt mindre projekt som genomförs på biblioteket. Pontus berättar att de just nu arbetar med ett projekt som innebär katalogisering av bibliotekens äldre samling eftersom det inte är i sin helhet katalogiserat i LIBRIS. Allt material som katalogiseras i Libris går dock inte vidare till en digitalisering. Ibland sker också ett urval ur bevarandesynpunkt, exempelvis att personalen märker att visst material håller på att gå sönder eller verk som är väldigt populära digitaliseras för att minska slitage.

Utöver förfrågningar och förbestämda projekt finns det inte så mycket mer utrymme för bibliotekspersonalen att digitalisera och katalogisera det äldre materialet. Om det finns tid kan material digitaliseras och katalogiseras utifrån personalens

expertis. Det kan gälla att personalen märker att vissa objekt håller på att gå sönder, vilket gör att det behövs digitaliseras utifrån bevarandesynpunkt. Även populära objekt som ofta efterfrågas i specialläsesalen kan digitaliseras för att undvika slitage. Vid några tillfällen, berättar Pontus, har personalen skapat egna projekt utifrån deras egen spetskunskap gällande ämnen.

5.3.2 Användning av Alvin och Libris

Alla forskare som är intervjuade i denna uppsats använder sig av Alvin och Libris, men i olika omfattningar. Både Alvin och Libris används för att söka efter material. Alla forskare har även låtit digitalisera analogt material.

Både Saga och Elin använder sig av Libris för att söka efter material. Elin upplever Alvin som fantastiskt eftersom det finns så många olika typer av material. Hon ger exempel på att hon har hittat olika materialkategorier som hon tidigare inte känt till eftersom hon vanligtvis arbetar med annan typ av material. Saga berättar att hon inte använder Alvin särskilt mycket för att browsa, men att det är något hon kanske borde göra oftare. Elin nämner också att Libris ibland har länkar till digitaliserat material, men att det enligt henne inte alltid är att lita på. Hon berättar att hon till exempel vet att ett visst material finns digitaliserat och som ändå inte är länkat i Libris. Saga i sin tur har också använt sig av Libris för att lokalisera material. Caroline däremot använder mest Alvin för att söka upp äldre källmaterial och använder Libris enbart för sekundärlitteratur. Elin och Saga använder också Alvin för att söka material.

Bibliotekspersonalen Markus poängterar vikten av tillgänglighet för användare som ett centralt syfte med digitalisering. Tillgängligheten är tätt sammanlänkat med att användare ska kunna söka och hitta material på ett enkelt sätt. Markus poängterar särskilt att material ska vara hittbart, snarare än sökbart. För att söka krävs ofta förkunskap, menar han, och att en användare vet exakt vad den letar efter. Hittbarhet, enligt Markus, handlar mer om att det ska vara enkelt för en användare att browsa utan att en användare på förhand vet vad den letar efter.

5.3.3 Metadata i poster

Johanna, som endast arbetar med Alvin på biblioteket, beskriver att den viktigaste informationen att ha med i en post är information som underlättar sökningar. Det kan vara exempelvis information kring resursens upphovsperson, plats eller årtal. Hon tycker att det gärna får vara så mycket information som finns om resursen och att hon anser att det inte går att egentligen ha för mycket information. Även ämnesord lyfter hon som positivt. Hon berättar också att mycket som digitaliseras och katalogiseras i Alvin och Libris bygger på äldre katalogisering, från till exempel bibliotekets analoga kortkataloger. Det kan också röra sig om hur till exempel en samling är kategoriserad. Vissa samlingar är väldigt detaljerat beskrivna medan andra är mer allmänna och att det finns för- och nackdelar med båda sätt. Fördelar är att det finns mer information som kan underlätta sökningar, samtidigt som det tar mycket resurser i anspråk. Men Johanna önskar att det hade funnits tid för henne och hennes kollegor att gå in mer på djupet i vilken information som finns i Alvinposter.

Markus är också inne på samma spår och tycker generellt att ju mer metadata i en post desto bättre, samtidigt som även han menar att det är väldigt resurskrävande att lägga in detaljerad information. Ett bra sätt att fånga in användare är ämnesord som är hierarkiskt uppdelade. Han berättar att de ofta får frågor om proveniens, men att varje samling eller verk som digitaliseras och katalogiseras kan bli ett forskningsprojekt och att personalen på biblioteket har svårt att tillgodose alltför detaljerade förfrågningar från till exempel forskare.

I Libris däremot, menar Pontus, ska posterna innehålla en enklare katalogisering som följer utarbetade nationella och internationella standarder med syftet att visa vilka resurser ett bibliotek har och var det finns. En digitaliseringspost i Alvin kan däremot innehålla en mer utförlig metadata. Det är dock ett område som kräver mycket resurser och specialkompetens som biblioteken sällan har tillgång till berättar han, eftersom han också anser att den informationen ska vara vetenskapligt belagd. Därför kan det vara svårt att lägga in mer analytisk metadata i poster eftersom det är så resurskrävande. Han upplever att det ibland kan leda till vissa missförstånd mellan biblioteks- och forskarvärlden. Pontus upplever att en del forskare

vill ha mer detaljerad information i Libris-poster och när det inte finns anser de att det beror på att katalogisatören är oskicklig. Missförståndet, enligt Pontus, handlar inte om oskicklighet hos katalogisatören utan att det inte råder konsensus mellan forskare och bibliotek om vad syftet med en katalogpost är och hur katalogposter kan skilja sig från en digitaliseringspost i Alvin.

Forskaren Saga anser att så noggranna beskrivningar av ett dokument som möjligt är viktigt. Hon ger exempel på information om tryckare, tryckort, årtal samt format. Hon uppskattar också information om typsnitt. Ju mer desto bättre, berättar hon. Det får även gärna vara bilder av materialet, åtminstone på titelsidan. För Elin däremot är det viktigare med det hon kallar för grundläggande bibliografisk information. Hon ger exempel som författare, titel, format och storlek. Hon nämner också tryckare, tryckår och tryckdatum. Den information som Elin pratar om är rudimentär och kan kategoriseras som mer deskriptiv bibliografisk metadata. På frågan om vad hon tycker om mer analytisk metadata anser hon att det bör i så fall göras av specialister. Risken med det, menar hon, är att processen blir dyr och att det kan äventyra att digitaliseringsarbetet inte görs. För Elin är det viktigare med den deskriptiva beskrivningen av verket snarare än en mer analytisk. Caroline i sin tur tycker att det är väldigt bra med ämnesord eller en kortare beskrivning av vad ett material innehåller. Hon menar att hon förstår att det inte är rimligt med att ha en fullständig transkribering av ett material, men att en kort beskrivning av innehållet kan ge henne mycket hjälp i hennes arbete. Hon berättar att hon ofta har stora mängder material som hon behöver gå igenom och där allt inte är relevant för henne. Ett ämnesord kan göra det arbetet mycket lättare. Caroline anser att Alvin ofta har väldigt bra ämnesord.

5.3.4 Metadata som kunskaps-cirkulation

Helge Jordheim (2018), professor i kulturhistoria, skriver om hur tryckta medier inte enbart innehåller kunskap, utan i sig själva utgör en plats för kunskaps-cirkulation. Jordheim konkluderar, genom en analys av Bernard de Fontenelle's *Entretiens sur la pluralité des mondes* från 1686, att verk inte kan ses som slutna enheter. I stället menar Jordheim att texter förändras genom tid och rum. Det sker i form av översättningar, utgåvor och paratext, som förord och fotnoter (s. 250). Att texter omskapas påverkar vilken kunskap vi får från dem.

[I]n attempting to understand and analyse knowledge circulation, works do not have to be understood as closed units, autonomous and self-reliant systems of meaning, or even ‘immutable mobiles’ that move between sites of knowledge production and reception, without changing their form of content; instead, works can be perceived as much more ‘open’ – to paraphrase Umberto Eco – and porous artefacts, which expand in time and space, comprise different editions and translations, and through which very different kinds of knowledge circulates.

Jordheim, 2018, s. 250

För digitaliserat material är metadata en central komponent och kan jämföras med Jordheims slutsats om paratexters betydelse för kunskaps-cirkulation i tryckta texter. När metadata tillförs kan det förändra hur materialet uppfattas och det kan liknas vid de resonemang som Jordheim (2018) för kring paratexter, översättningar och utgåvor. Dessa är ofta gjorda av andra än författaren, vilket även gäller metadata i en digitalisering. Om det finns detaljrik metadata kan det upplevas det på ett sätt, medan om metadata är knapphändig upplevs det på ett annat sätt. Det kan också påverka om material hittas, exempelvis genom ämnesord. Till exempel en av forskarna anser att ämnesord i metadata faktiskt kan underlätta för sökprocessen. När ett material digitaliseras är det alltså inte en sluten enhet. Det gäller framför allt innehållet i metadata. På så sätt är själva digitaliseringen med dess metadata både dynamisk och föränderlig, redo att omskapas och förändras. Metadata, såsom ämnesord, kan justeras och bearbetas efter exempelvis ny forskning eller nya upptäckter kring materialet. De forskare som är intervjuade i denna uppsats berättar att de har hört av sig angående felaktig metadata och att den sedan har ändrats. På så sätt digitaliseringen i sig, genom metadata, utgör en plats för kunskaps-cirkulation.

5.3.5 Hur Alvin och Libris fungerar

Bibliotekspersonalen anser att det är väldigt viktigt för deras arbete att ha användaren i fokus. ”Hela vårt existensberättigande handlar om att vi gör och tillhandahåller det forskarna behöver” berättar Markus. Pontus håller med och att det för en katalogisatör är väldigt viktigt att möta användarnas behov.

Markus berättar att den stora vinsten med en plattform som Alvin är att det finns mycket material samlat på samma ställe. Tidigare, berättar han, fanns olika typer

av material på olika platser som inte var sammanlänkade med vare sig varandra eller Libris. Det var då svårt att få en överblick av materialet. Grundpoängen med Alvin, menar han, är att kunna samsöka i ett och samma system. Däremot upplever Markus att Alvin inte har utvecklats i den takt som krävs, utan är i princip samma Alvin som det var när det startade. Det gäller särskilt i förhållande till internationella standarder, som exempelvis fritextsökning, som Markus menar att Alvin inte lever upp till.

På frågan om hur användarvänligt Alvin är svarar Johanna att hon tycker Alvin är gammalt och inte ”super” för användaren. Särskilt gränssnittet, menar Johanna, är omodernt i förhållande till andra större internationella databaser: ”Speciellt den första söksidan så man bara, gud, alltså det, så ser det inte ut längre”. Hon upplever också att Alvin i nuläget är mer uppbyggt för bibliotekarier att använda snarare än för en utomstående användare. Det gäller bland annat att det kan vara svårt för användare att söka efter material, men också att det är otydligt hur en användare kan ladda ner bilder, vilket Johanna berättar att hon ofta får frågor om. Johanna berättar också att det har pratats om att flytta över innehållet från Alvin till en ny plattform, i samband med DST-projektet, och att den nya plattformen ska vara mer lätthanterlig och framför allt se nyare ut. Det har inte funnits vare sig resurser eller pengar för att göra Alvin mer modernt, berättar Johanna vidare.

Precis som Johanna upplever Pontus att gränssnittet på Alvin är dåligt. Han upplever att det saknas en slags visuell logik i systemet som gör det enkelt för användaren att navigera på plattformen. Det finns vissa aspekter som fungerar okej, menar Pontus, som till exempel träfflistan och nedladdning av filer. På Alvin går det att välja om en användare vill ladda ner en hel fil eller enskild bild vilket Pontus tycker är ett plus med Alvin. Presentationen av träfflistan är också okej anser han. Avslutningsvis anser Pontus att Alvin är användarvänligt utifrån att ”man lär sig hur det fungerar”. Pontus berättar att han har pratat med forskare om vad de tycker om Libris och att de tycker att det fungerar helt okej för att hitta material. Däremot lyfter han att trots att Libris fungerar okej är det ändå många forskare som använder andra kanaler för att hitta material. Det får Pontus att stundtals ifrågasätta meningsfullheten med arbetet i just Libris, i synnerhet gällande äldre material. Det finns även tekniska bekymmer för bibliotekariernas arbete med Libris och Alvin tycker

Pontus. Det är bland annat att Libris och Alvin inte är synkroniserade för överföring av data mellan de båda kanalerna. Överföring måste göras manuellt, vilket är tidskrävande och att det lätt kan leda till mänskliga misstag.

Markus upplever att det finns en del problem med användarvänlighet, i synnerhet med Libris som han tycker "är vedervärdigt". Det gäller framför allt att stavningen i en sökning behöver vara exakt för att få en träff, vilket ligger i linje med Caroline upplevelse. Markus resonerar också kring, precis som Caroline, att äldre stavning är komplicerat eftersom det som tidigare nämnt ofta handlar om material innan stavningsreformen i Sverige. Markus lyfter också att stavningen kan skilja sig mellan olika katalogisatörer och institutioner och det gör det hela ännu mer komplicerat. Därför krävs det ofta en hel del förkunskaper från användaren, vilket Markus tycker är problematiskt. Det borde vara lättare att kunna söka på till exempel kategorier och att kunna browsa. Markus lyfter fram ämnesord och att de i bästa fall kan vara ett bra hjälpmedel för just browsing och för användare att hitta material. Det kräver dock att det är ett ämnesord som är av mer generell karaktär och som användaren kan ta till sig, menar han. Markus ger ett exempel på när ämnesord har fungerat precis tvärtom:

För många år sedan, när vi skulle lägga ut bland de första som vi digitaliserade, så var det ett fantastiskt storfolioverk i handkolorerat med duvor, duvillustrationer. Och när jag fick tillbaka det från katalogavdelningen så hade de valt ett enda ämnesord: culumbiformafågelarter, men vem söker på det? Det är ingen människa som söker på det, utan poängen är att man liksom: fåglar, duvor, zoologi, djur. Alltså man kan tänka sig tusen varianter, i någon slags hierarkiskt mer övergripande och mer specifika som gör att man ökar möjligheten för vem som helst att faktiskt hitta det här verket i databasen. Det krävs ju en otroligt stor bakgrundskunskap för att man ska få en träff på columbiaformafågelarter. Och bara det, på något, vis också visar ju att det finns en stor klyfta mellan hur användare av olika typ tänker och de regelverk som ju bibliotekarier ofta måste förhålla sig till och följa.

Markus, bibliotekspersonal

När det kommer till forskarnas upplevelser tycker Elin tycker att de digitala kanalerna vid Lunds universitet är användarvänliga och lever upp till de förväntningarna som hon har. Samtidigt säger hon också att hon är en van användare och att en lär sig hur en ska navigera i olika databaser och kataloger och en vänjer sig vid hur det

går till på respektive plattform. Även Saga håller med om att Alvin och Libris fyller de behov som hon har och att särskilt Alvin är en stor tillgång sett till hur mycket material som finns inlagt. Både Saga och Caroline nämner fotografi och skannade dokument som särskilt positivt på Alvin. För Caroline är det viktigt med färgfoton, vilket hon upplever att Alvin använder sig av. Saga nämner kvalitén på bilder som finns i Alvin och att det går att förstora som särskilt bra. Däremot är det lite svårt, menar hon, att få till förstöringsgraden.

Alla forskare känner att de har möjlighet att påverka information i Alvin, vilket de också har gjort vid olika tillfällen. Det kan vara i att påpeka eventuella felaktigheter och liknande, vilket forskarna upplever har tagits emot väl av ansvarig personal. Alla vet också vart de ska vända sig vid frågor och om de behöver kontakta personal med frågor och synpunkter angående Alvin eller Libris.

Caroline beskriver att för henne är textsök i Alvin problematiskt. Hon berättar att för att få relevanta träffar måste stavning vara helt korrekt i de digitaliserade och katalogiserade materialets poster, vilket kan leda till problem. Mycket material som är intressant för Caroline är från tiden före stavningsreformen i Sverige och på grund av detta kan exempelvis namn och ord variera i stavning. När Caroline sedan söker måste hon söka på alla olika varianter av stavning eftersom systemet enligt henne inte tillåter felstavning. Stavas det fel kommer inte träffar upp och det leder ibland till frustration. Med modern teknik borde det, enligt Caroline, kunna vara möjligt med en viss stavningsflexibilitet för sökningar.

5.3.6 Kritisk digitalisering eller massdigitalisering?

I nuläget finns det enligt biblioteksinformanternas berättelse varken teknik eller resurser på UB för att kunna massdigitalisera. Digitaliseringsarbetet är tätt knutet till en mänsklig process, både gällande urval samt själva digitaliseringsprocessen. Urval av vad som digitaliseras sker oftast på förfrågan från användare. Det är alltså inte hela samlingar eller storskaliga projekt som digitaliseras. Även om det hade funnits mer resurser hade massdigitalisering ändå inte hade varit möjligt eftersom, vilket Markus bland annat påpekar, många olika institutioner har digitaliserat på olika sätt. Det gör att det är mycket svårt att på maskinellt vis göra gemensamma

insatser. Samtidig ser han det som svårt att genomföra stora satsningar som DST utan att göra det maskinellt.

Det finns även en önskan på UB om att personalen hade kunnat lägga mer tid på att digitalisera utifrån deras egen expertis, alltså det som Dahlström (2009) menar hänger mer ihop med en kritisk digitalisering. Johanna, till exempel, berättar om att hon önskar mer tid för att gå in mer på djupet för skapande av metadata i Alvinposter. Det är ju trots allt bibliotekspersonalen som är experter på bibliotekets bestånd, vilket skulle kunna utnyttjas bättre än vad det görs idag. På så sätt hade också representationen av beståndet blivit mer mångsidig, eftersom personalen kan använda sin kunskap om vad som finns för att låta digitalisera olika typer av material. Samtidigt, om metadata blir för detaljerat kan digitaliseringen riskera bli som exemplet med duvillustrationerna. Denna uppsats har enbart fokus på forskare som användare, men det finns även en allmänhet som ska kunna ta del av UB:s material. Dahlström (2009) menar att "[p]å så sätt legitimerar den valda digitaliseringsstrategin vissa arter och nivåer av material på bekostnad av andra, samt stödjer vissa användargrupper och inte andra – vilket är en fråga om symbolisk makt." (s. 183). Det finns alltså ett maktperspektiv kopplat till digitalisering och digital katalogisering, vilket främst ligger i vilket material som tillgängliggörs och på vilket sätt. Det kommer att diskuteras mer under rubriken "5.4.2 Kunskapsaktörer".

De intervjuade forskarna och bibliotekspersonalen är generellt positiva till kritisk digitalisering. Det gäller framför allt analytisk metadata. Samtidigt är de också medvetna om att det är ett resurskrävande och ett komplicerat arbete. Elin menar att om arbetet blir för detaljerat samt tar längre tid och mer resurser i anspråk kan det riskera att arbetet inte blir gjort alls. Hon menar att hon personligen hellre ser en enklare digitalisering eftersom det gör att material snabbare kommer ut till forskare, som i sin tur kan stå för själva forskningen och analys av materialet. Caroline däremot föredrar så mycket information som möjligt, men menar också att några passande ämnesord kan räcka för henne. Hos forskarna finns det alltså en viss tvetydighet kring vilken typ av digitalisering de anser vara bäst.

Pontus gör också en viktig reflektion om vad han anser vara skillnaden mellan en katalog som Libris och en digital plattform som Alvin. En katalogpost bör i hans

upplevelse vara mer rudimentär och inte gå in på så mycket analytisk bibliografi och tolkningsbar information som till exempel en post i Alvin. När det kommer till digitalisering i Alvin tillåts ett mer kritiskt och detaljerat förhållningssätt som enligt Pontus inte passar sig för Libris. Utifrån Pontus berättelse kan en variant av masskatalogisering vara att föredra, som bygger på ett mer maskinellt och automatiserat arbete för att lättare kunna katalogisera bibliotekets samlingar i Libris. Är katalogposterna väl på plats kan de, vilket Pontus önskar var möjligt men som inte sker i nuläget, överföras maskinellt till en digital plattform och på så sätt utgöra grunden för det som kan bli en mer kritisk digitalisering av material. Är de digitala katalogposterna väl på plats blir bibliotekets bestånd också representerat och sökbart i katalogen. Det hade gjort att till exempel forskare åtminstone hade kunnat se att material finns och var det finns någonstans, även om materialet inte hunnit bli digitaliserat i Alvin än. På så sätt minskar den risk som Pontus också beskriver, nämligen att många i hans upplevelse tror att material inte finns om de inte hittar det i Libris.

Precis som Dahlström (2009) beskriver finns det enligt de intervjuades upplevelser både fördelar och nackdelar med båda metoder. I vissa fall passar sig massdigitalisering bättre och i vissa fall är kritisk digitalisering att föredra. Det är dock viktigt att vara medveten om att vilken digitaliseringsmetod ett bibliotek och dess personal väljer kan påverka vilken typ av kunskap som tillgängliggörs och på vilket sätt. Ju mer metadata som finns, som exempelvis ämnesord, spelar roll för hur informationen i en post tolkas, värderas och används. På så sätt påverkar det kunskapspridning, kunskapsintag och skapande av kunskap, vilket utgör grunden för själva kunskaps-cirkulationen.

5.3.7 Alvin och Libris som kunskapsarenor

Både bibliotekspersonalen och forskarna är överens om att digitalisering har en stor påverkan på forskning, på gott och ont. Bibliotekspersonalen vittnar om att det finns en stor efterfrågan och en prioritering gällande digitaliserat material, särskilt från forskare. Även om forskarna som är intervjuade i denna uppsats använder både digitalt och analogt material är de överens om att digitaliseringen skapar nya förutsättningar för vilket material som blir tillgängligt för dem, men också vilka

forskningsmetoder som kan användas. På det sättet är både Alvin och Libris centrala, kanske till och med avgörande, kunskapsarenor för kunskapscirkulation.

En kunskapsarena definieras som en plats med ett ramverk, vilket både möjliggör och sätter gränser för cirkulation av kunskap (Östling, 2020, s. 119). Både Alvin och Libris har vissa särskilda ramar för sitt innehåll, även de också skiljer sig åt. I biblioteksinformanternas upplevelser, särskilt för Pontus och Markus, så finns det ett större utrymme för tolkning gällande dessa ramar när kommer till Alvin. Det gäller framför allt hur metadata kan skapas i Alvin och i vilken omfattning. Det är något som kan påverka hur material uppfattas samt tillgängliggörs. Enligt Pontus har katalogisering i Libris ett stramare ramverk kring vilken information som ska finnas i metadata. På det sättet skiljer sig Alvin och Libris åt gällande vilken typ av kunskap som kan cirkulera på respektive arenor.

Det finns även vissa begränsningar med både Alvin och Libris som begränsar själva cirkulation av kunskap. Även om tillgänglighetsaspekten är den största vinsten, finns det också en upplevelse av att analogt material som inte är digitaliserat eller digitalt katalogiserat osynliggörs och inte hittas. Digitalisering och digitala plattformar kan således begränsa användningen av bibliotekens analoga bestånd. Om digitalt material prioriteras i stor utsträckning av forskare påverkar det också forskningsresultat eftersom det är så pass liten del av bibliotekets hela bestånd som i nuläget är digitaliserat.

Informanterna nämner också vilken påverkan de tekniska begränsningar som finns på båda arenor har för cirkulationen. Det gäller exempelvis problem med försvårar att material kan hittas, som bristande stavningsfunktion för textsök. Detsamma gäller att Alvin upplevs som gammal i layouten, vilket också kan försvåra hur en användare navigerar bland materialet.

5.4 Samverkan mellan bibliotekspersonal och forskare

5.4.1 Samverkan

Den intervjuade bibliotekspersonalen upplever att den nationella bibliotekssamverkan är god. Alla känner att de har personer som de kan kontakta om de skulle behöva diskutera digitalisering och katalogisering av äldre material. Ett exempel som nämns är ”Alvin-dagarna” i Uppsala. Johanna tycker att det är jättehärligt att få vara där och att de som arbetar i Uppsala är väldigt kompetenta och lägger ner mycket tid och personal på digitaliseringsarbetet. Markus tycker också att nationella projekt, som exempelvis DST, öppnar upp för nya samarbeten och samverkan där digitaliseringen i praktiken kan diskuteras. Angående katalogisering i Libris berättar Pontus att han upplever att det inte finns den typen av samverkan som det finns med Alvin. Han resonerar kring att det hade varit bra med lite mer systematisk samverkan kring katalogisering och Libris för att ha en gemensam och formaliserad grund att falla tillbaka på som är gemensam för alla. Samtidigt, menar han, finns det ett kontaktnät där han vet vem han kan kontakta vid behov. Dessutom upplever Pontus att katalogisering inte är lika tolkningsbart som en digitalisering i Alvin, vilket gör att det oftast inte finns så mycket att diskutera. Även på den egna arbetsplatsen upplever bibliotekspersonalen att samverkan är god. Även om det, som tidigare konstaterades, är ett skört och personbundet arbete så finns det även positiva sidor av att det är en liten grupp, vilket nämndes tidigare i uppsatsen.

Gällande samverkan mellan forskare och bibliotekspersonal upplever bibliotekspersonalen, precis som forskarna konstaterade, att det saknas samverkan. Alla är överens om att det hade gynnat både forskare och bibliotekspersonal i digitaliseringsprocessen. Ett exempel på samverkan är fortbildning, vilket diskuterades med alla informanter. Bibliotekspersonalen är också positiv till fortbildning driven av forskare eftersom det hade hjälpt dem i deras arbete. Det är dels utifrån att bibliotekspersonalen kan få tillgång till forskares ämneskunskap, dels en chans att få ett användarperspektiv. Pontus och Markus menar att användare genomsyrar hela verksamheten när det kommer till digitalisering och katalogisering. Ju mer de förstår vad användaren vill ha desto mer kan de tillgodose behov. Markus är dock tveksam till hur systematiserat ett sådan arbete kan vara, eftersom han vet att

forskare ofta är under tidspress och att det därför kan vara svårt att få ihop. En idé Markus har är en grupp eller ett forskarråd med fokus på digitalisering, som kan vara ett forum för diskussion och ett möte mellan bibliotekspersonal och forskare.

Pontus berättar om ett samarbetsprojekt i vilket en bokhistoriker hjälpte till att utveckla grundläggande tesaurus för äldre material. Det upplevdes som väldigt positivt. I ett annat projekt som Pontus nämner bistod en historiker till att ta fram material som borde digitaliseras, utifrån dennes ämneskunskap. Sådana typer av projekt hade Pontus gärna sett mer av.

När det kommer till forskarna berättar Saga också om olika samarbetsprojekt med biblioteket som hon har deltagit i, vilka alla i hennes upplevelse har varit positiva. Hon berättar till exempel om ett utställningsprojekt tillsammans med bland annat bibliotekets bokbindare. På eget initiativ höll hon i workshops med bibliotekspersonal som var intresserade av äldre material. Den typen av samverkan lyfter hon som väldigt positiv. Hon önskar också att det skulle finnas en särskild fortbildning med inriktning på äldre material anpassad för bibliotekspersonal. Saga resonerar också kring att samverkan kan påverkas negativt av digitaliseringen. Det gäller framför allt spontan samverkan som kan ske med kollegor eller bibliotekspersonal i en specialläsesal. Hon menar att resande till olika platser för att titta på det analogt material öppnar upp för oväntade möten.

Precis som Saga nämner Caroline fortbildning, även för forskare. Hon upplever att bibliotekspersonalen är tillgängliga och hjälpsamma vid behov, men att det hade varit bra att få en mer avancerad fortbildning med inriktning mot äldre material särskilt anpassade för forskare. Det kan vara till exempel hur material hittas på bästa sätt eller hur metadata är uppbyggda i databaser och plattformar. Hon menar ett närmare samarbete mellan bibliotek, arkiv och historiker skulle vara väldigt värdefullt. Det gäller i synnerhet i skapande av relevant metadata, eftersom hon anser att en bibliotekarie tillför ett perspektiv och en historiker ett annat. Genom ett tätare samarbete kan digitalisering av äldre material både bli bättre och mer användarvänligt.

Även Elin lyfter vad hon anser vara exempel på lyckad samverkan i projektform, från Tyskland och England där forskare och bibliotek har arbetat tillsammans. Digitaliseringen har byggt på metadata som forskare har arbetat under lång tid för att ta fram metadata. För att det digitaliserade materialet ska komma forskningen till gagn behövs mer samverkan mellan bibliotek och forskare. Det gäller särskilt i uppbyggnaden av stora digitala databaser, menar hon, och att det är viktigt att det är ett samarbete från början. DST skulle kunna vara mer av ett samarbetsprojekt mellan forskare och bibliotek än endast ett biblioteksprojekt. Elin berättar:

Och jag tror att det behöver vara det för att digitaliseringen verkligen ska komma forskningen till gagn, hålla hög internationell nivå och därmed också vara användbart, utanför universitetsvärlden. Att verkligen kärnan med öppet samhälle, öppen diskussion till vårt gemensamma kulturarv och demokratin och allt det där, så behöver det bygga på den bästa nivån av forskning som vi har tillgänglig. Och där saknas det någonting. Jag vet inte riktigt varför det saknas, men det saknas skulle jag säga.

Elin, forskare

Elin upplever också att under de senare decennierna har professionerna bibliotekari-er och forskare blivit mer separerade på ett olyckligt sätt. Hon poängterar dock att det är väldigt viktigt med en bibliotekarieprofession som har egna forskningsfrågor och diskussioner, men att arbetet med äldre material på ett forskningsbibliotek skulle gynnas av en tätare kontakt med de humanistiska fakulteterna. Elin upplever inte att det är bibliotekens fel att det har blivit så, utan att det snarare ligger på ett kulturpolitiskt plan som gör att samverkan är svårt att förverkliga.

Bibliotekspersonalen Markus är inne på samma spår som Elin rörande att forskare och bibliotekspersonal har glidit ifrån varandra i respektive professioner på ett olyckligt sätt. Han anser att biblioteken verkligen skulle behöver forskarnas draghjälp för att bilda opinion för att få de medel som behövs för en god digitalisering. Vidare menar han att det finns enskilda forskare som poängterar detta, men att det behövs en mer sammanhållen röst. En tätare kontakt mellan bibliotekspersonal och forskare skulle kunna vara en lösning på det som upplevs som en olycklig

uppdelning och samtidigt göra så att digitaliseringen kan utvecklas och blir bättre. Det hade gynnat båda professioner.

5.4.2 Kunskapsaktörer

Med grund i informanternas upplevelser är det främst bibliotekspersonal som i nuläget är de tongivande kunskapsaktörerna på arenorna Alvin och Libris. Det finns en viss glidning mellan aktörskap nämligen när forskare påpekar exempelvis felaktigheter i Alvin. I ett sådant fall sker en övergång i att forskare går från användare till producent, alltså en mer aktiv kunskapsaktör på arenan Alvin. Samtidigt sker urval av vad som digitaliserar på förfrågan som forskare. Även om forskarna inte är de huvudsakliga kunskapsaktörerna i skapande av digitaliserat material, kan de ses som en slags indirekta kunskapsaktörer, eftersom de trots allt har en stor påverkan gällande urval.

Flera av informanterna anser också att det har blivit för tydliga uppdelningar mellan respektive professioner på ett negativt sätt. Det kan vara en bidragande orsak till att rollerna som producent och användare i nuläget på Lunds universitet också är uppdelade. Informanterna hade dock gärna sett en mer uppluckring av rollerna, det vill säga att bibliotekspersonal kan röra sig mer mot användare och forskare mer mot producent. Det gäller i synnerhet om bibliotek ska ägna sig åt kritisk digitalisering. Då behöver bibliotekspersonal ta del av tidigare forskning för att skapa detaljerad metadata som bygger på forskning. På så sätt kan forskare befinna sig på samma hierarkiska nivå som bibliotekspersonalen. Aktörskapet som skapande av kunskap och intagande av kunskap kan på så sätt tillåtas cirkulera mellan forskare och bibliotekspersonal, alltså en form av aktörscirkulation. Det kan också bli ett sätt för professionerna att närma sig varandra igen.

Christa Wirth (2023) skriver om att historiker bör reflektera kring sig själva som kunskapsaktörer eftersom de påverkar både intuitioner och praxis, men också vilken kunskap som skapas beroende på vilken forskning som bedrivs (s. 19, 251–267). Identifierandet av bibliotekspersonal som tongivande kunskapsaktörer inom digitalisering och digital katalogisering visar att även bibliotekspersonal behöver reflektera över sin roll som kunskapsaktör. Det gäller dels eftersom bibliotekspersonal befinner sig i en maktposition som skapande av ett digitalt kulturarv, dels

eftersom digitalisering påverkar och möjliggör kunskaps-cirkulation. Av de som jag har intervjuat finns en medvetenhet kring detta, men till exempel Markus lyfter också att i hans upplevelse är detta något som behöver fortsätta diskuteras mer inom hela biblioteksvärlden. Det gäller framför hur material digitaliseras (massdigitalisering eller kritisk digitalisering) och vilka konsekvenser det får för det material som är tillgängligt för användare.

Både bibliotekspersonal och forskare berättar också om olika exempel på god samverkan. Det är olika typer av projekt, men även utbildning för respektives verksamheter. I dessa projekt kan de olika professionerna lära av varandra, vilket i sin tur kan leda till både förståelse och mer kunskap kring de olika professionernas specialkunskap. En slutsats som kan dras av dessa resonemang är att forskare och bibliotekspersonal innehar olika typer av kunskap: forskare har mer ämneskunskap medan bibliotekspersonal ofta har mer kunskap om kunskapsorganisering. Genom ökad samverkan kan också professionerna närma sig varandra, vilket ytterligare suddar ut hierarkier kring aktörskap.

6. Slutsats och diskussion

I den här delen gör jag en sammanfattning av de slutsatser som kan dras från föregående kapitel, med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar. Jag följer sedan en diskussion kring slutsatserna i relation till tidigare forskning. Avslutningsvis följer jag en kort reflektion samt avslutar med några förslag på vidare forskning.

6.1 Hur upplevs digitalisering och katalogisering av äldre material?

Med grund i de intervjuade forskarna och bibliotekspersonalens upplevelser kan digitalisering bidra till ökat kunskapsintag, kunskapsspridning och kunskapskapande. Biblioteksinformanterna är överens om att de största fördelarna med att digitalisera äldre material är tillgänglighet, bevarande och sökbarhet. Enligt dem är det också huvudsyftet med digitalisering och digital katalogisering. Forskarna lyfter också tillgänglighetsaspekten som särskilt positiv. Med digitaliseringen får de tillgång till mycket mer material, både nationellt och internationellt, vilket kan vara helt avgörande för deras forskning. Även vissa tekniska fördelar lyfts som kan möjliggöra upptäckter och olika forskningsmetoder.

När en digitaliseringsprocess genomförs sker olika former av översättningar. Materialet översätts från analogt till digitalt, och det påverkar hur materialet tas emot av användare, alltså själva kunskapsintaget. Det gäller bland annat att det digitala materialet tillåter analytisk och deskriptiv metadata som påverkar hur materialet förstås, hittas och tolkas. En översättning sker också i form av att material tillgängliggörs i en större utsträckning än vad det görs när det endast finns analogt, alltså påverkar digitalisering kunskapsspridning. Det hör också ihop med vilken typ av kunskap som skapas eftersom ju mer material som finns tillgängligt möjliggör bredare forskning.

Digitalisering kan således öppna upp för nya perspektiv när material rör sig över geografiska gränser. Samtidigt, som Bonde Thylstrup (2018) lyfter som en avslutande reflektion i sin bok, menar vissa kritiker att koloniala och neoliberal politiska idéer ändå ligger till grund för skapande av digitala plattformar oavsett om det gäller privata eller offentliga institutioner (s. 136). Det kan kopplas till det informanterna berättar om hur de upplever att vad som digitaliseras påverkar forskning. Det öppnar upp för frågor om ägarskap, kontroll och representation av kulturarv, vilket Bonde Thylstrup också resonerar kring (ibid). Vad vi i Sverige, utifrån den forskning som bedrivs vid våra lärosäten, upplever som nödvändigt att digitalisera kan i värsta fall bidra till en förstärkning av eurocentrism. I denna uppsats har inte politiska eller ekonomiska faktorer varit i centrum, men i informanternas berättelser kan det stundtals anas hur båda dessa faktorer påverkar informanternas verksamheter. Det kan vara i form av resursfördelning eller forskningsanslag. Bonde Thylstrup har ett internationellt perspektiv i sin bok där det är alldeles tydligt att privata aktörer har stor makt över digitaliseringsprojekt, som exempelvis Google. Jämfört med UB och de plattformar som personal använder sig av är dessa utvecklade av Kungliga biblioteket (Libris) och av Uppsala universitet (Alvin), alltså från en offentlig sektor och inte privat. Samtidigt kan ett maktperspektiv appliceras då det ger vissa universitet och institutioner en större makt att styra utvecklingen av plattformar, som andra institutioner kanske inte har möjlighet att påverka.

Bevarandenaspekten gällande digitalisering av äldre material är det främst bibliotekspersonalen som belyser. När materialet är digitaliserat erbjuds inte det analoga materialet i samma utsträckning. Biblioteksinformanterna upplever också att forskare både prioriterar och efterfrågar digitalt material mer än analogt. Forskarna upplever dock att det analoga och digitala möjliggör olika typer av kunskap och att de vill ha tillgång till båda. Både Kapitan (2021b) och Cöllen (2020) har visat i sina studier att det analoga formatet tillför en annan typ av kunskap än det digitala, vilket ligger i linje med de intervjuade forskarnas upplevelser. Det är alltså viktigt att det analoga fortfarande finns att tillgå och inte gallras (Jfr Wingård, 2018). Det verkar dock inte vara en risk på UB, eftersom personalen lyfter att bevarande av det analoga materialet också är viktigt.

Det visar också på en medvetenhet kring att det digitala inte är en exakt kopia av det analoga hos de intervjuade i denna uppsats. Även hos forskarna finns det en upplevelse av att det digitala och det analoga tillför olika typer av kunskap, vilket gör dem till unika i sin karaktär. Det digitala materialet och det analoga är alltså inte samma sak och det ligger i linje med tidigare forskning (Jfr Björk, 2015, Dahlström, 2018). Särskilt forskarna resonerar kring hur det analoga och det digitala ger tillgång till olika typer av kunskap, som vilka upptäcker som kan göras eller vilka material som finns tillgängligt. Det är respektive materials unika karaktär som gör det användbart, precis som Dahlström (2018) beskriver i sin kart-liknelse. Björk (2018) i sin tur redogör för hur det analoga och det digitala står i relation till varandra, genom digitaliseringsprocessen men också hur en digitalisering utifrån användande transformeras till ett original. I min studie har jag visat hur digitalisering är dynamisk och genom sitt unika medium möjliggör kunskaps-cirkulation. En digitaliseringspost i Alvin kan omtolkas och förändras och metadata kan läggas till och tas bort, Det påverkar hur det digitala material uppfattas. För att överföra Björks resonemang kan det varje gång en digitalisering förändras bli ett nytt original med nya användningsområden och ger tillgång till ny kunskap.

I nuläget är det en mycket liten del av UB:s äldre bestånd som är digitaliserat, trots att bibliotekspersonalen upplever att forskare efterfrågar och prioriterar digitalt material. Urval om vad som ska digitaliseras sker också ofta på förfrågan från just användare. På så sätt blir inte det digitaliserade materialet representativt för bibliotekens bestånd, utan representerar snarare vad enskilda användare anser vara viktigt för just dem. Det kan kopplas till McCormack och Wittmanns (2022) studie, som visar att ett biblioteks digitala representation inte stämmer överens med de analoga samlingarna. Samma problem återfinns på UB. Användare prioriterar i sin tur digitaliserat material vilket kan göra att det forskas mer på det digitaliserade materialet. Det ger ringar på vattnet, i form av både ett stort mörkertal gällande bestånd samt att forskning riskerar att bli snedvriden och endast inriktad på en viss typ av material. Det är något som en av de intervjuade forskarna särskilt poängterar.

Min studie visar också att det finns en medvetenhet kring dessa frågor, både hos forskarna och bibliotekspersonalen. Samtidigt finns det också farhågor hos både

forskare och bibliotekspersonal om hur digitaliseringen påverkar kunskaps-cirkulation och att det behövs diskuteras ännu mer. Det diskuteras också i Coburns (2021) studie. I hans studie finns en del likheter gällande vissa resonemang hos de som Coburn har intervjuat samt informanterna i denna uppsats. Det gäller till exempel deras önskan om mer samverkan mellan forskare och bibliotekspersonal samt mer utbildning gällande digitalisering (Coburn, 2021, s. 405). Coburn identifierar också vissa farhågor hos de intervjuade i hans studie, som även återfinns hos forskarna som jag har intervjuat. Ett exempel är hur digitalisering påverkar hur historiker tar sig an källmaterial, vilket en av de intervjuade forskarna i denna uppsats berättar om. Coburn drar slutsatsen att de farhågor som informanterna lyfter i hans studie är ogrundade eftersom det finns både medvetenhet och kunskap för att hantera eventuella risker.

I min uppsats kan jag dock inte dra någon sådan slutsats huruvida upplevelserna som finns hos informanter i denna uppsats är ogrundade. Enligt den debatt och de incitament som finns för digitalisering som redogjordes för i *1.4 Bakgrund* finns det en generell upplevelse av att Sverige ligger efter andra länder gällande digitaliseringsarbete. På så sätt kan det vara svårt att i nuläget se vilka konsekvenser digitalisering har för exempelvis historiker som är verksamma i Sverige. Samtidigt, som Sjökvist och Cöllen (2020) skriver, kan Sverige dra nytta av det. Den medvetenhet som finns hos de intervjuade i denna uppsats kring eventuella risker och negativa aspekter av digitalisering av äldre material kan vara en mycket viktig resurs i den reflexiva fas som Sjökvist och Cöllen skriver behövs. Det ligger även i linje med Webers (2022a) resonemang om att forskare och bibliotekspersonal behöver arbeta tillsammans för att lägga en god grund för digitalisering.

6.2 Hur upplevs Alvin och Libris?

Alvin och Libris utgör centrala kunskapsarenor i en svensk digitaliseringskontext. Alvin är också mer passande för kritisk digitalisering än Libris, eftersom det inom katalogisering finns ett striktare ramverk kring till exempelvis metadata. Alvin upplevs, särskilt av den intervjuade bibliotekspersonalen, som mer öppet för analytisk metadata än Libris. Däremot råder det en viss grad av tolkning hur den analytisk metadata kan vara utformad på Alvin. Alvin skulle kunna vara en mer

öppen kunskapsarena, i form av att forskare blir mer involverade i digitaliseringsarbetet, exempelvis i skapande av metadata. Libris är inte lika öppet för fler aktörer än bibliotekspersonal, och bör kanske inte heller vara, då det upplevs finnas ett striktare ramverk för katalogisering.

Inom biblioteket efterfrågas ett mer automatiserat och maskinellt system för digitaliseringsprocessen, vilket hade underlättat arbetet. Alltså förespråkas vissa drag från metoden massdigitalisering. En av biblioteksinformanterna lyfter att om stora digitaliseringsprojekt som DST ska lyckas, behövs i hans upplevelse en massdigitalisering. Det är något som han dock anser vara mycket svårt att göra maskinellt eftersom olika institutioner har digitaliserat på olika sätt. Weber (2022a) konstaterar detsamma i sin artikel. För att kunna göra en massdigitalisering krävs ett grundligt förarbete som, enligt både Weber och informanten, inte finns i dagsläget. Samtidigt kan en massdigitalisering också innebära felaktigheter. Det visades i Snickars och Jarlbrink (2017) artikel om hur mycket som blev fel när Aftonbladet bearbetades maskinellt. Däremot, vilket både Weber (2022a), Dahlström (2009) samt min studie visar, kan det finnas poänger med båda metoder. Oavsett vilken metod som används påverkar det vilken typ av kunskap som cirkulerar, i form av metadata och i urvalet kring vad som digitaliseras.

Bibliotekspersonalen upplever till viss del Alvin som omodernt för användare. De begränsningar som finns, som exempelvis med stavning, kan leda till att material blir svårt att hitta. En av informanterna ansåg att det i nuläget är mer uppbyggt för bibliotekarier. Libris lever inte heller upp till tekniska behov, som exempel att kunna föra över information från olika kanaler maskinellt. Det gör att risken för fel i poster och i det digitaliserade materialet ökar. På det sättet påverkar begränsningarna kunskapsirkulationen. Trots sina begränsningar fyller Alvin en viktig funktion som kunskapsarena, främst gällande spridning av kunskap i form av tillgängliggörande av digitaliserat material. Både personalen på UB samt de intervjuade forskarna använder Alvin i hög grad.

Det råder viss diskrepans gällande metadata hos de intervjuade forskarna. Två stycken vill gärna ha så mycket som möjligt, medan en resonerar att det för henne är bättre med mer deskriptiv metadata. Hon anser dock att om det ska vara analytisk

metadata som bygger på kritisk digitalisering bör det ske i samverkan med forskare. För att biblioteket ska kunna erbjuda detta krävs dock mer resurser och tid, vilket både bibliotekspersonalen och forskarna poängterar.

För att knyta an till Melins (2020) uppsats önskar bibliotekspersonalen att de hade mer tid och resurser till att genomföra en kritisk digitalisering. Det är precis det som Melin också anser att bibliotek bör ägna sig åt. Annars riskerar bibliotek att, enligt Melin, reproducera exempelvis normativa och stereotypa föreställningar. Samtidigt, som biblioteksinformanten Pontus poängterar, måste personalen vara försiktig med tolkning och analys av ett material så att inte metadata blir felaktig på grund av bristande kunskap om materialet. Den personal som arbetar med digitalisering kan inte ha ämneskunskap om hela bibliotekets bestånd. För att en kritisk digitalisering ska kunna genomföras krävs alltså samverkan med forskare vilket ligger i linje med tidigare forskning (Jfr Dahlström, 2009, Weber, 2023, 2022a, Kapitan, 2021b).

6.3 Hur samverkar och interagerar forskare och bibliotekspersonal när det kommer till digitalisering och katalogisering av äldre material?

I dagsläget upplever informanterna att det inte finns mycket samverkan mellan bibliotekspersonal och forskare. Det finns även en gemensam upplevelse av att professionerna har glidit ifrån varandra på ett olyckligt sätt. Hos informanterna finns en önskan om mer samverkan och tätare kontakt mellan forskare och bibliotekspersonal. Det gäller diskussioner kring digitalisering generellt, men också i uppbyggnad av till exempel metadata.

Utifrån informanternas berättelser är det i nuläget bibliotekspersonalen som är de tongivande kunskapsaktörerna och de som främst är verksamma på arenorna Libris och Alvin. Samtidigt finns det en vilja om att inkludera fler aktörer i Alvin, i synnerhet forskare som också kan fungera som kunskapsaktörer. Att skapa metadata för äldre material kan kräva mycket specialkunskap, vilket personalen på bibliotek inte alltid har. En lösning på detta som informanterna lyfter, är ett ökat

samarbete mellan bibliotekspersonal och forskare. Både Weber (2022a) och Kapitan (2021b) skriver om att det kan vara mycket fördelaktigt att forskare är delaktiga i digitaliseringsarbetet, särskilt om det rör sig om kritisk digitalisering. Forskare kan med sin ämneskunskap bidra med information om exempelvis materiella aspekter som vattenstämplar eller information om provinenes som kan vara av stor vikt för att förstå och analysera ett material (Jfr Kapitan 2021a, Dahlström & Hansson, 2019). Tillåts aktörskapet cirkulera kan dessutom forskare få en djupare förståelse för kunskapsorganisering samt hur bibliotekssystem är uppbyggda.

Samverkan kan således ge både bättre digitalisering samt en djupare förståelse för respektive professioner. Flera av informanterna lyfter också att fortbildning, både för bibliotekspersonal och forskare, kan minska den upplevda klyftan mellan professionerna samt ge dem en möjlighet att lära av varandra. Enligt en av de intervjuade biblioteksinformanterna behöver också biblioteken forskarna för att skapa opinion samt kräva mer resurser till digitalisering, eftersom digitaliseringsarbete ofta är till för just dem.

6.4 Avslutande reflektion och framtida forskning

Syftet med den här studien har varit att kartlägga forskares och bibliotekspersonals upplevelser av digitalisering och katalogisering av äldre material vid Lunds universitet. Både bibliotekspersonal och forskare påverkar hur kunskap skapas och sprids. Samtidigt visar min studie att det finns en önskan hos de intervjuade om förbättring och utveckling, särskilt beträffande samverkan mellan bibliotekspersonal och forskare. Det finns en gemensam upplevelse hos informanterna om att digitalisering av äldre material påverkar forskning och att det är något som måste diskuteras inom och mellan respektive professionerna. Det är dock alldeles klart att det finns ett stort engagemang för digitaliseringsfrågor hos den intervjuade bibliotekspersonalen och de intervjuade forskarna, vilket är en mycket god grund för att digitaliserings- och katalogiseringsarbetet ska kunna fortsätta och utvecklas vid Lunds universitet.

Min studie är en kvalitativ fallstudie. Därför kan inte några generella slutsatser dras, vilket heller inte har varit min ambition. Jag vill snarare ge praktiska exempel på

hur digitalisering och digital katalogisering ser ut för forskare och bibliotekspersonal som är verksamma vid Lunds universitet. Således kan min studie med fördel byggas vidare på. Eftersom min studie har riktat in sig på Lunds universitet är ett förslag på vidare forskning en jämförelse med hur andra bibliotek förhåller sig till digitalisering och digital katalogisering av äldre material, som till exempel KB eller Uppsala universitet. Alvin innehåller också material från andra ABM-verksamheter, som museum och arkiv. Widén (2018) skriver om att ABM-institutioner kan ha mycket att lära av varandra i digitaliseringsarbetet och i skapande av metadata. Olika institutioner har olika typer av spetskompetens, menar Widén. Det hade därför varit intressant att göra en jämförelse med både museum och arkiv gällande digitalisering av deras bestånd.

Det finns, som tidigare nämnt i kapitlet ”1. 4 Bakgrund”, en uppfattning från politiskt håll och inom biblioteksvärlden att Sverige ligger efter andra länder gällande digitaliseringsarbete. På UB har enligt biblioteksinformanterna endast en liten del av deras äldre material digitaliserats. Därför hade det varit intressant att göra en internationell jämförelse. Det kan vara en jämförelse som bygger på intervjustudier för att kartlägga upplevelser, men också jämförelse mellan Alvin och internationella databaser och plattformar.

Biblioteksprojektet *Det digitaliserade svenska trycket*, DST, har enbart figurerat i periferin för denna uppsats, främst med syftet att visa att digitalisering är ett aktuellt ämne på forskningsbibliotek. Vissa av informanterna nämner dock DST på olika sätt, vilket visar på att det är ett projekt som respektive professioner förhåller sig till. Ett förslag på vidare forskning är att studera projektet DST närmare. Det kan vara både utifrån ett forsknings- och biblioteksperspektiv, men också utifrån koncepten massdigitalisering och kritisk digitalisering.

7. Litteraturförteckning

Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm. Liber, s. 24–39.

Alvin. (2023). Alvin: Info. <https://www.info.alvin-portal.org/> [2023-08-13].

Alvin. (u.å.a.) Om Alvin. <https://www.info.alvin-portal.org/om-alvin/> [2023-08-13].

Alvin. (u.å.b). Bakgrund och historik. <https://www.info.alvin-portal.org/om-alvin/bakgrund-och-historik/> [2023-08-13].

Berger, S. E. (2014). *Rare books and special collections*. London. Facet Publishing.

Björk, L. (2015). *How reproductive is a reproduction? : digital transmission of textbased documents*. Borås Universitet.

Bonde Thylstrup, N. (2018). *The politics of mass digitization*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Burman, L. (2019). *Meningen med ett universitetsbibliotek*. [Elektronisk resurs]. Uppsala universitet.

Coburn, J. (2021). Defending the digital: Awareness of digital selectivity in historical research practice. *Journal of Librarianship and Information science*, 53, s. 398–410.

Cullingford, A. (2011). *The Special Collections Handbook*. London. Facet Publishing.

Cöllen, S. (2020). *Den auratiska artefakten: Begränsningar och möjligheter i den digitala reproduktionen av kulturarv*. Masteruppsats, Bibliotek- och informationsvetenskap. Uppsala universitet.

Dahlström, M. (2009). Kritisk digitalisering. I Lund, N. D. (red.) *Digital formidling af kulturarv: fra samling til sampling*. København. Multivers, s. 171–191.

Dahlström, M. (2019). Copies and Facsimiles. *International Journal of Digital Humanities*, 1, s. 195–208.

Dahlström, M. & Hansson, J. (2019). Documentary Provenance and Digitized Collections: Concepts and Problems. *Proceedings from the Document Academy*, 6 (1).

Edling, E. (2021). *Med uppdrag att betvinga tiden - En studie av Kungliga bibliotekets och Uppsala universitetsbiblioteks arbete med specialsamlingar*. Masteruppsats, Bibliotek- och informationsvetenskap. Lunds universitet.

Eklöf, J. & Mårald, E. (2022). Från redaktörerna. *Lychnos: årsbok för idé- och lärdoms historia*, s. 7–9.

Eriksson, L. (2018). *Dagens "skräp", framtidens skatter: En undersökning om hur Kungliga biblioteket samlar in, ordnar och tillgängliggör sin samling av vardagstryck*. Masteruppsats, Bibliotek- och informationsvetenskap. Uppsala universitet.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm. Liber, s. 56–78.

Fichtelius, E., Persson, C. & Enarson, E. (2019). *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Stockholm. Kungliga biblioteket.

Galbraith, S. K. & Smith, G. D. (2012). *Rare book librarianship: an introduction and guide*, Libraries Unlimited.

Gelfgren, S. & Pennlert, J. (2017). En (digital) humaniora?: Potential, dilemman och kritik. I Erixon, P. & Pennlert, J. (red.) *Digital humaniora - humaniora i en digital tid*. Göteborg. Daidalos, s. 11–26.

Gibbs, G. R. (2018). *Analyzing qualitative data*. Andra upplagan. Los Angeles. Sage Publications Ltd.

Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun: tekniker och genomförande*. Studentlitteratur.

Grönvall, K., Ilshammar, L., Palmqvist, M., Nylander, E., Widmark, W., Sjögren M. & Burman, L. (2020). *Avsiktsförklaring om det digitaliserade svenska trycket*. https://www.kb.se/download/18.7bef1f3916eca87a61b1094/1623150278073/Avsiktsforklarin_g-svenskt-tryck.pdf [2023-08-10].

Harju, J. (2018). *Bevarandet av bibliotekssamlingar - Samlingsförvaltning på några svenska universitetsbibliotek under 2000-talet*. Masteruppsats, Bibliotek- och informationsvetenskap. Uppsala universitet.

Jarlbrink, J. & Snickars, P. (2017). Cultural heritage as digital noise: nineteenth century newspapers in the digital archive. *Journal of Documentation*, 73, s. 1228–1243.

Jordheim, H. (2018). The printed work as a site of knowledge circulation: Dialogues, systems and question of genre. I Sandmo, E., Östling, J, Larsson Heidenblad, D., Nilsson Hammar, A., & Nordberg, K. H. *Circulation of knowledge: explorations in the history of knowledge*. Lund. Nordic Academic Press, s. 232–253.

Joudrey, D.N., Taylor, A.G. & Wisser, K.M. (2018). *The organization of information*. Fjärde upplagan. Libraries Unlimited.

Kapitan, A. K. (2021a). Dating paper manuscripts based on watermarks: A case study of selected nineteenth-century Icelandic manuscripts. *Care and conservation*, s. 15–26.

Kapitan, A. K. (2021b). Perspectives on Digital Catalogs and Textual Networks of Old Norse literature. *Manuscript Studies: A Journal of the Schoenberg Institute for Manuscript Studies*, 6.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje upplagan. Studentlitteratur.

Kulturdepartementet. (2021). *Från kris till kraft – betänkande av utredningen återstart för kulturen*. SOU 2021:77. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/09/sou-202177/> [2023-10-24].

Lerner, F. A. (2009). *The story of libraries: from the invention of writing to the computer age*. Andra utgåvan. Continuum.

Libris. (u.å.) Om Libris. https://libris.kb.se/help/about_libris_swe.jsp [2023-08-13].

Lunds universitetsbibliotek. (u.å.). Digitala samlingar. <https://www.ub.lu.se/om-universitetsbiblioteket/samlingar> [2023-08-10].

Lunds universitetsbibliotek. (2022a). Samlingar. <https://www.ub.lu.se/om-universitetsbiblioteket/samlingar> [2023-08-10].

Lunds universitetsbibliotek. (2022b). Om digitala samlingar. <https://www.ub.lu.se/hitta/digitala-samlingar/om-digitala-samlingar> [2023-08-10].

McCormac, A. & Wittmann, R. (2022). Rarely Analyzed: The Relationship between Digital and Physical Rare Books Collections. *Information Technology & Libraries*, 41, s. 1–13.

Melin, C. M. (2020). *Bland anonyma kvinnor, oidentifierade män och okända par: en studie om hur kön, genus och queer närvaro aktualiseras via bildkatalogiseringspraktik*. Masteruppsats, Bibliotek- och informationsvetenskap. Uppsala universitet.

Orring, B. (2023). Hur ska regeringen ta sig an digitaliseringen av kulturarvet? *Dagens Nyheter*. 12 april. <https://www.tidningencurie.se/debatt/hur-ska-regeringen-ta-sig-an-digitaliseringen-av-kulturarvet> [2023-08-10].

Raj, K. (2013). Beyond Postcolonialism ... and Postpositivism: Circulation and the Global History of Science. *Isis*, 104(2), s. 337–347.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2022). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm. Liber, s. 244–258

Sandmo, E., Östling, J, Larsson Heidenblad, D., Nilsson Hammar, A., & Nordberg, K. H. (2018). *Circulation of knowledge: explorations in the history of knowledge*. Lund. Nordic Academic Press, s. 9–33.

Secord, J. A. (2004). Knowledge in Transit. *Isis*, 95, s. 654–672.

Sjökqvist, P & Cöllen, S. (2020). Att vara sen kan vara till fördel. *Biblioteksbladet*. 26 oktober. <https://www.biblioteksbladet.se/ideer/essa/essa-att-vara-sen-kan-vara-till-fordel/> [2023-08-10].

Svensson, P. (2022). Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Tredje upplagan. Stockholm. Liber, s. 232–243.

Thylstrup, N. B. (2018). *The politics of mass digitization*. The MIT Press.

Weber, K. (2022a). Digitaliseringen av svenskt tryck: Massdigitalisering, kritisk digitalisering och frågan om hur man skapar en representativ korpus. *Lychnos: årsbok för idé- och lärdomshistoria*, s. 151–163.

Weber, K. (2022b). Empiri och historikers sökverktyg: Kataloger, bibliografier, databaser och Melchior Hofmanns böcker som aldrig togs upp i den svenska nationalbibliografin. *Historisk Tidskrift*, 142(3), s. 353–379.

Weber, K. (2023). Forskare måste delta i digitaliseringen av kulturarvet. *Curie*. 15 maj. <https://www.tidningencurie.se/debatt/hur-ska-regeringen-ta-sig-an-digitaliseringen-av-kulturarvet/replik-forskare-maste-delta-i-digitaliseringen-av-kulturarvet> [2023-08-10].

Widén, P. (2018). Att skilja på sak och person. Eller inte: Ett forskarperspektiv på katalogisering av samlingar. I Sjökvist, P. (red.) *Bevara för framtiden: texter från en seminarieserie om specialsamlingar*. Uppsala, s. 19–39.

Wingård, R. (2018). ”Men den finns ju digitalt!” I Sjökvist, P. (red.) *Bevara för framtiden: texter från en seminarieserie om specialsamlingar*. Uppsala, s. 119–130.

Wirth, C. (2023). Scholars as knowledge actors. I Östling, J., Larsson Heidenblad, D. & Nilsson Hammar, A. (red.) (2023). *Knowledge actors: revisiting agency in the history of knowledge*. Lund. Nordic Academic Press, s. 251–167.

Östling, J. & Larsson Heidenblad, D. (2017). Cirkulation: ett kunskapshistoriskt nyckelbegrepp. *Historisk Tidskrift*, 137, s. 269–284.

Östling, J. (2020). En kunskapsarena och dess aktörer: Under strecket och kunskaps-cirkulation i 1960-talets offentlighet. *Historisk Tidskrift*. 140, s. 95–124.

Östling, J., Larsson Heidenblad, D. & Nilsson Hammar, A. (red.) (2023). *Knowledge actors: revisiting agency in the history of knowledge*. Lund. Nordic Academic Press.

Bilagor

Bilaga 1. Samtyckesblankett

Först och främst vill jag tacka för att du ställer upp på denna intervju. Intervjun genomförs som en del av kursen ”Examensarbete – masterkurs ABMM54” på masterprogrammet i ABM med biblioteks- och informationsvetenskaplig inriktning vid Lunds universitet.

Intervjun kommer att spelas in för att kunna transkriberas som underlag för uppsatsen. Den inspelade versionen av intervjun kommer endast finnas tillgänglig för mig som författare. Vid kursens slut eller då uppsatsen godkänts kommer intervjun raderas. Vill du ha en kopia av transkriberingen får du mer än gärna kontakta mig så skickas den till dig. Jag kommer även att dela min uppsats med dig innan publicering. Varken du eller biblioteket kommer att benämnas vid namn i uppsatsen men jag kan inte garantera fullständig anonymisering. Intervjun är beräknad att ta mellan 45 och 60 minuter och du erhåller dig rätten att när som helst avbryta intervjun.

Din underskrift indikerar att du förstått vad din delaktighet innebär samt att du ger ditt medgivande för hur denna information ska användas.

Deltagarens underskrift

Datum

Namnförtydligande

Bilaga 2. E-mail till informanter

[Datum]

Hej!

Jag heter Alexandra Manhammar och studerar på masterprogrammet i ABM med inriktning mot biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet. Just nu skriver jag mitt examensarbete i form av en masteruppsats om digitalisering och katalogisering av äldre material vid Lunds universitet. Min studie bygger på att jag gör intervjuer med både skapare och användare av digitaliserat äldre material för att få tillgång till olika perspektiv. Jag undrar om du skulle kunna tänka dig att ställa upp på en intervju angående din upplevelse av digitalisering och katalogisering av äldre material vid Lunds universitet. Intervjun beräknas ta ungefär 45–60 minuter och med din tillåtelse vill jag gärna spela in den. Inspelningen kommer inte att spridas vidare och de som blir intervjuade inom ramen för uppsatsen kommer att anonymiseras. Deltagande i undersökningen är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan om du så önskar. Jag kommer även vid intervjutillfälle be dig att skriva under en samtyckesblankett.

Jag är mycket tacksam om du har tid och möjlighet att delta!

Vänliga hälsningar

Alexandra Manhammar

E-post: al7277ma-s@student.lu.se

Telefon: 0701-425392

Handledare: Jonas Nordin

Avdelningen för kulturvetenskap, Box 192, 221 00 Lund

E-post: jonas.nordin@kultur.lu.se

Bilaga 3. Intervjuguide användare

Bakgrund

1. Vad har du för tjänst?
2. Vilken är din ämnesinriktning?

Databaser och kataloger

3. Använder du dig av eller har du använt specialsamlingar och äldre material vid Lunds universitet? På vilket sätt?
4. Använder du dig av svenska digitala databaser? I så fall vilka och på vilket sätt?
5. Hur är din upplevelse av de digitala databaser som finns vid Lunds universitet?
  - Vad tycker du fungerar bra respektive mindre bra i databaserna?
6. Om du har använt dig av internationella databaser, vilka skillnader upplever du att det finns mellan de databaser som Lunds universitet tillhandahåller och de internationella databaserna?
7. Vilken deskriptiv information anser du vara viktigt i den digitala reproduktionen?
8. Använder du dig av svenska digitala kataloger? I så fall vilka och på vilket sätt?
9. Hur är din upplevelse av digitala kataloger vid Lunds universitet?
  - Vad tycker du fungerar bra respektive mindre bra i katalogen?
10. Tycker du det digitaliserade materialet vid Lunds universitet är användarvänligt?
  - Om ja, på vilket sätt?
  - Om nej, varför inte?
11. Hur upplever du sökbarheten i databaserna respektive katalogerna vid Lunds universitet?
12. Vad anser du om deskriptiv bibliografi? Tycker du att det bör finnas utrymme för bibliografiska analyser i de digitala databaserna och katalogerna?
  - Om ja, vad anser du att de bör innehålla?
  - Om nej, varför inte?

13. Föredrar du digitalt material eller fysiskt material? I vilka situationer?
14. Vad tycker du är viktigt gällande fotografier av det äldre materialet?
15. Vilka fördelar finns det med att digitalisera äldre material? Vilka nackdelar finns det?
16. Tror du att digitala reproduktioner påverkar forskningsresultat i relation till de fysiska originalen?
  - Om ja, på vilket sätt?
  - Om nej, varför inte?
17. Vilka andra utmaningar tycker du det finns med digitalisering och katalogisering av äldre material?

Samverkan

18. Har du fått någon fortbildning för att kunna navigera i databaserna och katalogerna?
  - Om ja, hur var det?
  - Om nej, skulle du vilja?
19. Har du kontakt med bibliotekarier som arbetar med digitalisering och katalogisering vid Lunds universitet?
  - Om ja, när och på vilket sätt?
  - Om nej, varför inte? Och skulle du i så fall vilja?
20. Samverkar du med andra som använder sig av specialsamlingar och äldre material vid Lunds universitet? På vilka sätt?
21. Samverkar du med andra som använder sig av internationella databaser och kataloger? På vilka sätt?
22. Vad anser du om ”crowdsourcing” när det kommer till digitala databaser?
23. Känner du att du som användare kan påverka digitalisering och katalogisering av äldre material som finns vid Lunds universitet?

Avslut

24. Finns det något mer du vill tillägga?
25. Är det okej att jag återkommer om jag har några fler frågor?

Bilaga 4. Intervjuguide producent

Bakgrund och samverkan

1. Vad har du för tjänst? Hur många procent går till arbetet med katalogisering och digitalisering av äldre tryck?
2. Hur många jobbar med digitalisering och katalogisering av äldre tryck vid Lunds universitet? Heltid/deltid? Hur ser samarbetet ut mellan dessa personer?
3. Hur länge har du arbetat med digitalisering och katalogisering av äldre tryck?
4. Har du förkunskaper gällande arbetet med digitalisering och katalogisering av äldre tryck?
  - Vilken förkunskap tycker du är viktigt för ditt arbete?
  - Har du fått någon fortbildning? Anser du att det behövs fortbildning?
5. Finns det någon arbetsbeskrivning/styrdokument gällande digitalisering och katalogisering? Hur ser det i så fall ut? Är det något du önskar fanns?
6. Finns det samverkan på nationell eller internationell nivå? Hur ser den i så fall ut? Vet du hur andra forskningsbibliotek arbetar med digitalisering och katalogisering?
7. Hur förhåller du dig till användaren i digitalisering- och katalogiseringsprocessen?
8. Tycker du det digitaliserade materialet vid Lunds universitet är användarvänligt?
  - Om ja, på vilket sätt?
  - Om nej, varför inte?
9. Har du någon åsikt om ”crowdsourcing” när det kommer till digitala databaser?

Databaser och kataloger

10. Vad är syftet med digitalisering av äldre material?
11. Var hamnar det digitaliserade materialet? Vilka kataloger och databaser använder Lunds universitet?

12. Hur ser urvalsprocessen ut när det kommer till vilket material som digitaliseras?
13. Vilken information anser du vara viktigt att ha med i den digitala reproduktionen?
14. Vilka hjälpmedel finns att tillgå i arbetet med katalogisering och digitalisering?
  - Tesaurusar? Andra databaser eller kataloger?
15. Hur viktiga är tidigare kataloger och bibliografier för arbetet?
16. Hur beskrivs det fysiska objektet? Används fotografier?
  - Om ja, på vilket sätt och i vilka format?
  - Om nej, varför är det så?
17. Vad anser du om deskriptiv bibliografi? Finns det utrymme för bibliografiska analyser i de digitala databaserna och katalogerna?
  - Om ja, hur ser det ut?
  - Om nej, varför inte?
18. Om du har använt dig av internationella databaser, vilka skillnader upplever du att det finns mellan svenska och internationella databaser?
- (19. Hur tycker du att den optimala arbetsprocessen av katalogisering och digitalisering bör se ut?)
20. Vilka fördelar finns det med att digitalisera äldre material? Vilka nackdelar finns det?
21. Finns det andra utmaningar med digitalisering och katalogisering av äldre material?
22. Hur ser du på proveniens i förhållande till digitalisering och katalogisering?
23. Hur tycker du att sökbarheten i databaserna och katalogerna fungerar?
24. Finns det några skillnader mellan tillgängliggörande och bevarande när det kommer till digitalisering och katalogisering av äldre material?

Avslut

25. Finns det något mer du vill tillägga?
26. Är det okej att jag återkommer om jag har några fler frågor?